

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 — Poštni predaj (Cassa postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Leto IX. — Štev. 21 (187)

UDINE, 16. - 31. DECEMBERA 1958

Izhaja vsakih 15 dni

Misli na novega leta dan

V zadnji številki našega lista »Matajur« v letu 1957 smo napravili novoletni proračun (bilancio preventivo) za leto 1958. Zdaj smo po enem letu pa tisti preventivo še enkrat prebrali in ugotovili, da smo kar dobr profeti, da smo vse dobro zadele. Nekdo se bo vprašal, kako to, da ste tako dobr profeti. Mi znamo zato dobro preročevati, ker smo prišli iz našega ljudstva in ker tesno živimo skupaj z našimi ljudmi. Pišemo v našem listu o življenju pri nas tako kot je, in ne tako kot bi želeli da bi bilo. Obljubam pravimo obljube in faktom fakta.

Kaj smo pisali leta 1957, da se bo zgo-

dilo leta 1958? Pisali smo, da bodo neke gospodje iz Vidma posiljale po novem letu pakete po naših vaseh, da bo leta 1958 več ljudi emigriralo na delo kakor dolej, da bodo v provincialnem svetu diskutirali in diskutirali o težkem ekonomskem stanju v hribovskih vaseh, da pa ne bodo ničesar napravili, da bo nadškoф Zaffonato nadaljeval s svojo politiko proti slovenskemu jeziku v cerkvi, da bodo politiki v Vidmu govorili nadolgo in široko o ustanovitvi dežele Furlanija-Julijskih Krajina, da bodo imeli naši župani iz nadiških dolin kar naprej svoje skupne sestanke s senatorjem Pelico in da ne bodo na teh sestankih nič pametnega sklenili, kaj še naredili, ter da bodo končno oblasti popravile nekaj cest in vodovodov ter da bodo postavili nekaj Cantierjev di lavoro za javna dela.

Vse to se je uresničilo ker se drugega pravzaprav leta za letom ne dogaja nič novega v Furlanski Sloveniji, in ker je pri nas življenje samo na dve sorti: ali emigriranje na delo v tujini ali pa življenje doma pod vpremo birokratizma in administracije v sredi zmešnjave nekih konzervativnih bonifik, raznih fondov, vse skupaj za en velik prazen nič.

Tri izredne stvari v letu 1958

Zgodile so se pa med letom 1958 tri velike stvari, ki jih nismo predvideli: 21. junija smo imeli strašansko povodenje, kar se še pozna na mostovih, njivah in travnikih. Imeli smo pa letos tako veliko in bogato letino, o kateri se nam spomladi niti sanjalo ni. Tretjo stvar smo pa doživeli na cerkvenem polju, ker nas je nadškoф Zaffonato tako razočaral, da smo zgubili vsako zaupanje v njega. Nadškoф Zaffonato ni namreč samo pustil, da laški duhovniki po naših duhovnihjih kar naprej odpravljajo slovenski jezik pri petju, molitvah in pridigah, ampak je celo prepovedal ob dnevnih birme, ko je bil on navzoč v cerkvah, vsako rabo slovenskega jezika in se je s tem pokazal slabši od najbolj nacionalistično vzgojenega italijanskega kaplana ali pa vikarja nekje gorri v hribih.

Kaj mislite ali bo v novem letu 1959 življenje dosti drugače kot pa je bilo v preteklem letu?

V emigracijo bo šel vsak naš človek, ki je le kolikor toliko zdrav in močan. Naši delavci in delavke bodo šli v Svico, Belgijo in Francijo ter nekaj malega tudi v druge evropske države. V Belgijo ne bo šlo tako gladko kot prejšnja leta, ker jim karbon ostaja neprodan.

Odrezani od ekonomskega življenja v Furlaniji

Doma nimamo pričakovati velikih dobrot, ker se ekonomsko situacija v vsej Furlaniji in ne samo pri nas v Furlanski Sloveniji ne more in ne more popraviti in se tudi še ne bo dolgo vrsto let. Morebiti bodo čez dolgo vrsto let z velikimi državnimi krediti 15 milijard lir vseglih toliko bonificirali razne kraje Furlanske ravnine, da se bo tamkaj nekaj poznalo, nič pa ne bo padlo na hribovskie kraje — na Karnijo in Furlansko Slovenijo. Za hribovskie kraje sploh nimajo pripravljene nobeneg plana, da bi ljudem ekonomsko pomagali vsaj čez toliko in toliko let, da bi naši ljudje delali v domačih krajih in da bi doma toliko zaslužili, da bi lahko vzdrževali sebe in družine. Letos je bila v vseh industrijsah Furlanije po

kampih Evrope, Afrike in Amerike. In še zdaj nam ni dano, da bi bili vsaj v mirnem času kot drugi ljudje doma, ker se moramo bojevati za naš vsakdanji kruh po najbolj grdih in nagobarnih krajih Evrope: tisoč metrov globoko v minierah ali pa v hladnih in mokrih grabnih, v gozdovih in močvirjih za urejevanje hudo-urnikov in postrojenje električnih central. Nimamo nikdar miru in se nimar za nekaj bojimo. Zato pa se nam zdi, da je prav za nas napravljeno božično voščilo: Mir ljudem na zemlji.

malem kriza in so vserod odpuščali delavce. V prihodnjem letu bodo furlanski delavci lahko veseli že ne bo slabše kot letos. Mi furlanski Slovenec smo pa že tako odrezani, izključeni od vseake industrije, da se nas domača težka ekonomsko situacija več ne tiče. Mi smo tako daleč padli, da je za nas skoro vseglj ali je v Furlaniji kriza ali ne, ker smo popolnoma odrezani od vsakega ekonomskoga življenja od vseh interesov in koristi v Furlaniji. Mi furlanski Slovenec smo sicer italijanski državljanji in sicer dobri državljanji, toda za nas so važne ekonomske krize ali pa konjekture v Franciji, Svici, Belgiji in drugod, ne pa doma. Tudi v letu 1959 ne bo za nas drugače.

V novi deželi: narodno-manjšinske pravice in široka ekonomskga avtonomija

Ce nam ne gre v živo kriza v Furlaniji, ker smo od nje izključeni, nas pa zelo interesira, kaj bo s konstituiranjem nove dežele (regione) Furlanija-Julijskih Krajina. Ze iz sedanje dolge polemike med tržaškimi in videmskimi politiki vidimo, da hočejo imeti Tržačani Trst za glavno mesto dežele, Furlani pa Videm in da nobena stran ne bo glede tega hotela popustiti. Mi furlanski Slovenec imamo slabe izkušnje z videmskimi političnimi krogovi, katerim sploh manjka tisti posebni čut za ljudi drugega jezika, za pravice narodnih manjšin. Za videmske politike sta narodnost in državljanstvo ista stvar. V Vidmu sploh ne morejo ali pa nočejo razumeti, da sploh obstoje dobriljanski državljanji, ki imajo slovenski ali nemški jezik za materin jezik in da po naravnih in človeških zakonih civiliziranega sveta (Nadzhevanje na 3. strani)

Vesele božične praznike in uspeha polno novo leto 1959 želijo:

svojim naročnikom, čitateljem in prijateljem uredništvo in uprava »Matajurja« in P. D. „I. Trinko“

Naše zimske lastovke so že tu

Naše zimske lastovke, naši delavci-emigranti so že tu. Narprej smo jih videli v Vidmu, ko so stopili iz trena s svojimi valizami, nato v Cedatu vserod, kjer se ustavljajo naši Slovenji. Zdaj jih pa vozijo korjere po naših vaseh. Skoro vsak dan jih pride po nekaj v skoro vsako naši vasi.

Smejejo se nam, ki smo ostali doma, ko jim pravimo, da je bila letina dobra, da je bilo polno burje in sadja pa toliko, da so se veje lomile. Sirak je imel take pagnole ko debela moška roka. Ko pa jih hočemo pogostiti, jim pa nismo skoraj kaj ponuditi od tistega kar je rodila naša zemlja. Se najlaže jim damo taj našega vina nostrana. Praseta tudi civilijo sedaj po vseh kantonih, ko jih zakoljejo. Ni jih toliko kot enkrat, ker jih nima kdo rediti, ma za naše emigrante se že dobi klobasa i mulca i prata i feta starega pršuta. Ce se spravimo skupaj feto domačega sira ali pa masla, smo že našeli vse kar ima naša zemlja najboljšega. Morebiti se dobi tudi bičerin ūganja, ki je nimar kontrabant: ali doma skuhani kontrabant ali pa kontrabant, ki ga je skrivaj prinesel kakšen prijatelj z Unejskega. Polente pa že marsikdo ne mara, burica je sedaj že stara in napol suha. Z jabkami in hruskami pa ne moreš futrati odraslih ljudi.

Se naravn, kar jim lahko damo, je naša prijazna beseda, naše odkrito veselje, da jih vidimo med sabo. Vsi že vedo, ker smo jim pisali, kakšno povodenje smo imeli 21. junija, in vsi so že naprej vedeli, da tiste škode od povodnji ne bo nobeden povrnih in da so obljube ostale obljube in da bosta največjo škodo pokrila plevel in trnje.

Našim emigrantom ne maramo kvariti veselja prvih dni, ko so doma, z vprašanji kako bo na velažnjo z delom, kdaj bodo prodali tiste strašno velike kupe karbona v Belgiji in Germaniji in kako bo ekonomska karetka šla naprej v novi Franciji. Glavno je sedaj, da so naši delavci doma, da zjutraj dolgo spijo in počivajo in zvezčer dolgo čujejo doma, in če treba tudi

svetu za spoznanje manj dobro kot v preteklem letu, ma bo že še šlo, le aranžirati se bo moral vsak znati bolj.

Nočemo biti pesimisti in smo zato zadowoljni, če vsaj vsako leto naprej vozimo našo barko življenja in dela po domačih bregih in tujih krajih. Želimo le, da bi novo leto 1959, v evropskem mercatu to come ali pa tudi brez njega dalo dela našim rokam in kruha našim familijam.

Kmet v Franciji

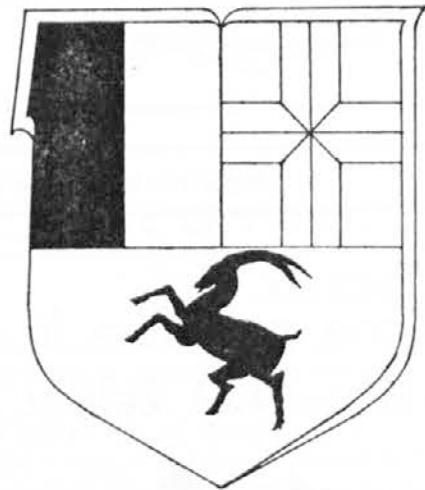
Vse polno naših delavcev živi v Franciji in ima priložnost, da vidi kaj prideva in kako živi francoski kmet. Našim ljudem se zdi, da francoski kmet živi v prijemi z našim kot gospod. Ima lepo rodotno zemljo, naravn, part v ravnini in prideva doli krompirja, žita in vina ne samo za svojo družino, ampak tudi za prodajo.

Francoska država pa vseglj ni zadovoljna s tem, kar prideva francoski kmetje na dveh milijoni posestev, ker prideva premo mlečnih produktov, mesa, jaje, sadja in zelenjave za potrebe francoskega prebivalstva. Francoska vlada zahteva, da bi morali zmanjšati produkcijo vina in krompirja ter ne več povečati producijo žita.

Francoski kmetje imajo podobno kot italijanski kmetje precej manjši redit, kot drugi francoski državljanji, in sicer za celih 300% manj.

Pred leti so bili nekateri naši delavci v Franciji navdušeni nad življenjem francoskega kmeta in so nekateri namevali kupiti iz prihrakov svojih plač posestev v Franciji. Zdaj pa jih več toličko ne miha, da bi začeli v Franciji na novo delati na kmetih. Vidijo, da so tudi v Franciji delavci v industriji bolje plačani kot pa zaslužijo kmetje s svojim kmetovanjem.

LIA RUMANČA

GRB KANTONA GRAUBUENDEN

govor turistov in druge, posebno gospodarsko bogate gospode, ki prihajajo v njihove vasi. Ustanovila je po vseh krajih, seveda tudi z državno podporo, številne predšolske učne zavode, šole za majhne otroke, nekaj podobnega, kot pri nas v furlanski Sloveniji asili infantili in scuole materne. Posebno je gledala Lia Rumanča na to, da je ustanovila takšne šole za maibne otroke v takšnih krajih, kjer so več kot sto let poučevali samo v nemščini in kjer so že nekoliko pozabili svoj romanški jezik. Prav s takšnimi šolami za majhne otroke so spet obnovili in osvili med romanškim prebivalstvom znanje svojega romanškega jezika.

Ko so spet navadili svoje majhne otroke, da so začeli govoriti čisti romanški jezik, so vpeljali romanščino v prve razrede osnovnih šol in počasi postopoma v vseh razredih osnovnih šol do srednjih šol.

V romanških vasesh učijo sedaj od 1. do 3. razreda romanščino v 4. razredu osnovnih šol pa učijo nato še nemščino kot tuj jezik v tolikšni meri, da se je perfektno naučijo, ko končajo obvezno šolsko izobražbo. Malemu romanškemu narodu je s tem, s pomočjo vse Svice, zagotovljen nadaljnji narodni obstoj.

Podobnosti in razlike med nami in Romanči

Opisali smo sedanje združene uspehe Romančev v celokupne Švicarske javnosti na utrditvi revne hribovske romanške skupnosti v graubündenskih dolinah, kjer najdemo precej podobnih prilik, pa tudi razlik s stanjem, v katerem moramo živeti mi furlanski Slovenci v dolinah severno-vzhodne Furlanije.

Kakšne so te podobnosti:

1. Romančev je približno 40-50 tisoč, torej približno kot nas furlanski Slovenci;

2. živimo kot Romanči v hribovskih zatoknih dolinah v težkih ekonomskih prilikah;

3. tudi pri nas mora hoditi na delo v tujino skoro polovica prebivalstva, ker ne more živeti samo doma od dohodka svojih ubogih kmetij;

4. tudi mi se moremo kot Romanči boriti v lastnih vrstah proti pasivnosti in pomankanju idealizma naših ljudi, ki se sicer zavedajo in pravijo, da so Slovenji in govore po slovenski, si pa ne upajo zradi preteklega preganjanja ničesar napraviti, da bi ohranili zase, zlasti za svoje otroke, slovenski jezik.

5. tudi italijanska država bi imela koristi kot Švica od tega, da se mi furlanski Slovenci obdržimo, ker bi tako na najboljši način dokazala svojim sosedom, da v njej res vlada pravi evropski duh skupnosti in resnično demokratična praksa, ki temelji na raznolikosti in etničnih posebnostih raznih narodov.

6. podobno zgodovino kot Romanči imamo tudi mi furlanski Slovenci: imeli smo svojo upravo in sodno avtonomijo v seskah in v dveh velikih župnjah: lanskarski in mersinski banki. Podobno avtonomijo so imeli Romanči v svojih sodnih občinah, ki so zadržale delno svojo avtonomijo še do današnjega dne;

7. Romanči žive samo v vasesh in nima nobenega mesta, prav kot mi furlanski Slovenci v naših 150 vasesh in naseljih;

8. romanški jezik je dobiti svoje prve pisane dokumente v romanščini v 16. stol. s cerkevnimi dramami, mi furlanski Slovenci pa z raznimi dokumenti, od katerih sta ostala černejski rokopis iz leta 1497 in dokument o slovenski bratovščini Sv. Hieronima v Vidmu iz leta 1452.

Zapostavljanje naravnost diskriminacije proti našemu slovenskemu jeziku v furlanski Sloveniji pa kažejo, da je precej stvari pri nas, ki so popolnoma različne od tistih pri Romančih. Na žalost moramo ugotoviti, da te razlike v škodo naše narodne skupnosti obstajajo po krividi naših italijanskih oblasti in italijanske javnosti, in sicer:

1. Švicarska vlada je priznala s švicarskim zveznim referendumom leta 1938 jezik malega romanškega naroda za uradni deželni jezik kantona Graubünden. Pri nas pa preganjajo oblasti naš slovenski jezik po šolah in povsod v javnosti.

2. V Graubündenu je v vseh romanških krajih učni jezik v vseh osnovnih šolah romanščina. Pri nas kaznujejo z denarno globo in z drugimi kaznimi vsako besedo, ki jo spregovorijo učenci v svojem maternem slovenskem jeziku.

3. Romanči imajo svoje predšolske asile infantile in scuole materne, da bi se ro-

manški otroci izpopolnili v svojem jeziku ter tako pripravili za reden pouk v osnovnih šolah. Pri nas so pa azili na gosto posejani po naših vasesh zato, da bi naši otroci že v prvih letih življenja pozabili na svoj materni jezik.

4. V romanških krajih se morajo Švicarški Nemci, ki se naselijo med Romanči, naučiti romanškega jezika in prilagoditi kulturnim prilikam romanškega ambienta. Pri nas pa se italijanski funkcionarji (financarji, karabinjerji, italijanski učitelji in duhovniki, uradniki itd.) ne samo nočejo naučiti naše slovenščine, ampak jo še celo preganljajo.

5. V Švici je vsak Švicer zainteresiran na tem, da se ohranijo materinski jeziki posameznih jezikovnih skupin. Pri nas v Italiji se ne samo skoro noben Italijan za to ne interesira, ampak se velik del javnosti in skoro vse oblasti prizadevajo, da bi čimprej iztrabili naš slovenski jezik in vse naše etnične značilnosti.

6. Solske knjige v kantonu Graubünden se tiskajo ne samo v nemščini in v italijanščini, temveč tudi v romanščini. Pri nas ni niti govor o kakšnih slovenskih šolskih knjigah, saj preganljajo italijanski nacionalistični krogi edini slovenski publikaciji v furlanski Sloveniji: naš list »Matajur« in »Trinkov koledar«.

V italijanski javnosti velja Švica kot vzor demokratične države, kako je treba na res demokratičen način reševati narodnostna vprašanja. Navedli smo konkretno, kako se Švicarji kot pravi demokrati prizadevajo z vsemi sredstvi ohraniti narodne manjšine, da bo tako jasno vskakomur, kaj bi morali videnski vodilni krogi in oblasti delati, če bi hoteli dosegči Švicarsko konkretno demokratično praks. Sedanja videmska nacionalistična praksa, ki hoče uničiti in izbrisati vsako narodno značilnost furlanskih Slovencov, je pravo nasprotnje Švicarske demokracije do narodnostnih vprašanj. Je naravnost narodnostni totalitarizem fašističnega ali pa nacističnega kova. S svojimi dejanji so se videmski krogi sami sebe zaznamovali kot nestrnji šovistični absolutisti.

Gospodarske vesti iz Videmske pokrajine

Mala dela

Kot drugod se že kažejo nekateri znaki recesije tudi v Videmske province. Pisali smo že o skrajšanju delovnega urnika in o nekaterih odpustitvah v Cedadu. Sedaj pišejo o podobnih stvareh italijanski žornali tudi o Vidmu. V imprezi »Fratelli Romanutti« so odpustili nekaj delavcev,

40 se jih pa boji, da jih bodo vsak čas vrgli na cesto. Pri SAFAU je pa kar 100 delavcev na tem, da to zimo ne bodo imeli dela. Ti rojavi še ne pomenijo, da gre za splošno ekonomsko krizo v Furlaniji ampak le za zastoj. Za nas furlanske Slovence pa so ti fenomeni vsehga važni, ker bo še manj izgledov, da bi kakšen naš delavec mogel dobiti delo tu v bližini. To je zato še bolj nerodno, ker se naši emigranti zmeraj manj hvalijo z zaslužki v Franciji in drugod po svetu.

Fond solidarnosti

V Parlamentu že dolgo kuhajo zakonski predlog (proposta di legge), da bi se ustavil poseben fond solidarnosti, iz katerega bi izplačevali podporo tistim kmetom ki jih zadenejo izredne atmosferske nesreče, katastrofalne povodnji in hude ure.

Mi furlanski Slovenci smo z vsemi hribovskimi prebivalci Videmske province zainteresirani, da bi čimprej dobili takšen zakon. V fond bo dala država po 5 milijard lir skozi 5 let. Svoje kontribute bodo morali dati tudi posamezni enti, organizacije, province, kamuni in drugi. Fond bo administriral minister za kmetijstvo in gozdove. Iz fonda bodo izplačali vse ali pa delno nekatere davke kot n. pr. občinske in provincialne davke na zemljišča in kmečke redite, taso na rike, na mobile in živino. Iz fonda bodo finančirali nakup semen, umetnih gnojil in sredstev proti rastlinskim boleznim (antirittogrami).

Zadnji čas je, da se ustanovi takšen fond pa čelega ni velik, ker je nekaj boljše kot nič. Z državnim kontributom 5 milijard lir ne bo mogoče delati čudež. Saj smo imeli v preteklem letu samo

Delavci-emigranti ne volijo

Naši emigrantski delavci začnejo odhajati na delo v tujino vsako leto v februarju in se začnejo vračati v drugi polovici novembra in prvi polovici decembra.

Preko leta ni v vasesh do 75% odraslih moških, žensk pa tudi manjka več kot polovica.

Navadno se dogaja, da so pa ravno med februarjem in decembrom volitve za komune, pa tudi za province in za parlament. Kdo voli potem takem na teh administrativnih in političnih volitvah?

Volijo v glavnem starejše žene in možje, ki niso več pri zdravju in moči, da bi mogli na težko delo v tujino, volijo nato državniki uradniki in žene gospodinje, ki imajo opravka z otroki in s posestvom, ker se ne morejo nikamr makniti.

Vsi ti ljudje so počeni, hodiči redno v cerkev in pri volitvah volijo navadno tako kot jim naročijo duhovniki v cerkvi. Duhovniki priporočajo seveda kandidate krščanske demokracije in tako zmaguje nimar krščansko demokratska partija z glasovi starih ljudi, gospodinj in se narbolj državnih uradnikov. Takšne volitve seveda niso izraz volje večine volilcev in sicer tistih volilcev, ki pravzaprav pošljajo denar iz emigracije in vzdržujejo po naravnem part vse ljudi v vasi. Vprašanje je, ali bi vsi emigrantski delavci če bi bili doma za časa volitev, volili za krščansko demokracijo? Čepravne stranke (socialisti, socialistični demokrati in komunisti) se razburajo v pravijo, da bi morale biti volitve takrat, ko je večina emigrantov doma, to je ali v decembri ali v januarju. Prefekt se pa seveda izgovarja ker bi bil rad, da bi zmagala vladna partija, da volitev ni mogoče imeti v decembri, ker so poti zamrznjene in ledene ter zato ljudje ne bi mogli iti na volitve. V Furlaniji so bile pred dvema mesecema komunalne volitve v nekaterih furlanskih komunih kot na primer v Spilimbergu, Villi Vicentini in drugod, kjer tudi večina ljudi ni bilo doma. Pa vseh prefekt ni hotel dovoliti, da bi bile volitve šele v decembri.

Tudi v naši furlanski Sloveniji so iste razmere kot v vseh furlanskih vasesh, ki imajo polno emigrantov. Tudi naši komunalni svetci so bili izvoljeni samo z glasovi starih ljudi in uradnikov. Tudi za naše kraje velja, da morajo biti volitve pozimi, ko so ljudje čoma. Samo na takšno vižo bodo izvoljeni komunalni konsiljeri ki jih hoče ljudstvo.

Emigrantske rimese

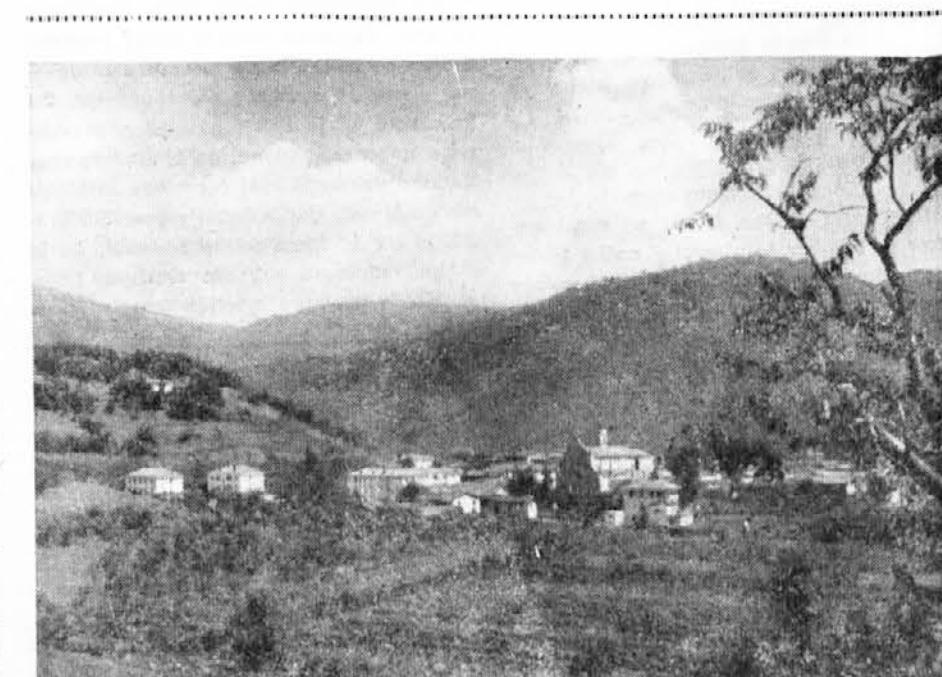
V prvem semestru letosnjega leta so prisneli remese emigrantov 118 milijonov dolarjev ali približno 75 milijard lir. V drugem semestru vsakega leta je število rimes vsako leto še večje. Letos pričakujemo, da bodo emigranti iz vse Italije na delu v tujini poslati svojim družinam za 150 milijard lir rimes. Rimes emigrantov pomagajo, da se zmanjšuje deficit italijanske trgovinske bilance. Letos bo iznesel deficit samo okoli 400 milijard, ki ga bodo dohochci iz emigrantskih rimes (150 milijard) in iz turizma (250 milijard) izravnali. Tudi mi furlanski Slovenci posiljajo, čepravno nas je samo 40.000, precej rimes naših emigrantov v domovino in pomagamo s tem, da se manjša deficit naše državne plačilne bilance. Potrebno bi bilo, da bi država pokazala konkretno in ne samo z načrti in objavami, več interesiranja za težke ekonomske probleme Furlanske Slovenije.

Naša emigracija po Evropi

V lanskem letu je šlo 228 tisoč ljudi iz Italije na delo v tujino. Med njimi je bilo nekaj tisoč emigrantov iz Furlanske Slovenije. Največ emigrantov-delavcev je šlo v Francijo, in sicer 37.120, v Belgijo 13.570, v Anglijo 10.495 in v Germanijo 3.578. Tudi iz ugloh naših vases je šlo največ delavcev v Francijo, kjer se pa niso preveč pohvalili zavojo draginje, ki je tam nastala. Zasluzili so premalo, da bi mogli pošljati toliko in takšne rimese, da bi zaglejali njihovim družinam. Ob koncu tedna nam bodo naši emigranti, ki se vrnejo čez zimo domov, povedali, kako so letos izhajali v novih razmerah v Franciji.

Onstran morja

Cez morje je šlo v lanskem letu 106 tisoč italijanskih emigrantov: v Kanado 26.664, v Venezuela 19.899, v Avstralijo 17.003, v USA 16.805, v Argentina 17.928, v Brazilijo 6.157, v Urugvaj 1.044 in nekaj nad 3.000 v razne druge države. Po vseh teh državah so vserod naši emigranti iz Furlanske Slovenije. V države onstran morja so šli naši ljudje še pred prvo in drugo svetovno vojno, in tudi zdaj, po zadnjem vojni stalno kapijajo naši ljudje, drug za drugim v prekomorske države. Dobro je tistim, ki so v USA in Kanadi. Tudi v Avstraliji jim ni slabo, čeprav je tam bolj pusto življenje. Ni pa več tako dobro v Argentini, kakor je bilo pred vojno. Bolj riskirano pa je iti na delo v Brazilijo, Urugvaj in Venezuela, ker se ti lahko zgodi, da ti mora plačati država karto za nazaj, da se reši nazaj v domačo revščino.

Delovanje Lia Rumanča

Lia Rumanča se je bojevala in se še bojuje proti predsdokom svojih lastnih revnih kmečkih romanških ljudi, ki se niso hoteli več zavzemati za svoj materinski jezik in so pasivno prevzemali nemški

TAJPANA

Spet so se uarnili ta hiši

Ran tej lastovice, ke mraz u je preganja iz naših vasi u gorske kraje, takoviš mraz an zima sta pogne naše emigrante iz Svicce an Francije se grjet k domačemu ognjišču. Zadnje tjdene so korjere, ke iz Vidma bo vozijo u naše vasi, napoujene djelauceu an djelauk, ke jih je parpeju treno special iz tjeh statov. Tu njih muze ve vidimo kako so trudni, kako no majó bizunjo počitka an kako usak u pride rade voje taj svej hiši, še ce na nje tekaj ljepe. An kontenti so usi, ke no najó svoj duomek, čeglih ga je za dan bobek.

A kada to ma finiti to živenje za naše ubogejudi? Kada na ma se jum odprjeti na nova pot, ke na jih ne poganjej po svetuza cjeo živenje?

Anjelé no majó usi šperančo, ke to budi kej bujose z novim ljetom, a tuó so le njujanja, zek na žalost za naše zapuščené vasi u majedan se ne interesa, ke to se kej zbuojse. Priti na će nova velazem an spek no bojo muorli povezati fagot an iti ejtu, ke no bojo mogli objesti djevo za živiti.

Anu zat to će beti tikeri, ke u će rejki, ke par nas ve ljepo stojimò, ke ve mamó.

PODBONESEC

Par nas je buojs kot v Milanu ali Rimu?

Iz komunske zaključne bilance za tole ljetu je razvidno, de je podboneški komun zlo bogat. Rečemo zlo bogat, če gledamo in konfrontamo bilanco komunov velikih mest, kot so Rim, Milan, Benetke, da ne govorimo o Vidmu. U tjeilih komunih so zaključili bilancio z velikanskih deficit. Naj omenimo samo Rim, ki ima kar 29 milijard lir deficit, tuó skoraj 15.000 lir na osebo, ki tam živi. Par nas pa ni takuo, ker so morebit naši komunski poglavari buj kapac, buj modri, kot tisti iz velikih mest, naš zaključni bilancio ima za ljetu 1958 kar 2 milijona an 300.000 lir aktiva. Poglejmo številke kaj nam povjedo:

Dohodki (entrante)	25.998.137
Izdatke (uscite)	24.612.113
Blagajna (cassa)	1.386.024
Aktivni ostanki (residui attivi)	8.185.994
Pasivni ostanki (resid. passivi)	7.209.851
Administrativni dobitki	2.363.167
(Avanzo d'amministrazione)	

Misli na novega leta dan

(Nadaljevanje s 1. strani)

morajo imeti taki ljudje iste pravice glede svojega slovenskega ali nemškega jezika kot Italijani glede svoje italijske. Za Videm so vsi italijsimi in je zanesen s tem teoretično in praktično vse rešeno. V praksi so se zato v Vidmu pokazali najbolj konservativni in reakcionarji od vse Italije nasproti narodne manjšine. Toda tudi Trst, kjer politični krogi posameznih italijskih strank vsaj teoretično in praktično nekoliko priznavajo narodne manjšine, je s svojimi deset in deset tisoči neofašistov vse prej kot priplačen za nas furlanske Slovence. Saj je prav Trst tisti, ki izdaja v Vidmu nacionalističen list, ki stalno napada naše pravice.

Ne vemo, ali bodo že v letu 1959 končali politiki z diskusijami o novi deželi. Nas zanimata pa predvsem dve konkretni stvari v novi avtonomni deželi: 1. v statutu nove dežele morajo biti konkretno in detaljno formulirane pravice narodnih manjšin. Nova italijska ustava je dobra, toda kaj pomaga ko je pa ne izvajajo. Zato ni zadosti, da bi v novem statutu stala samo splošna določba člena 3. Ustave o enakopravnosti državljanov ali pa člena 6 o zaščiti narodnih manjšin ker se te določbe sploh ne izvajajo. 2. Nova avtonoma dežela bo morala imeti široko avtonomijo v ekonomskih problemih in veliko zakonodajo (legislativno) oblast. Ce tega ne bo imela, potem sploh nima pomena, da se kostitira nova dežela s posebnim statutom. Brez široke ekonomiske in legislativne oblasti bi bila nova dežela preveč podobna sedanjemu brezpostembnemu provincialnemu svetu, ki ga vodi dr. Candolini. Provincialni svet je samo barometer za slabo vreme v ekonomskem življenju videmske province, ne pa motor, ki bo pognal ekonomijo naprej. Ce dobimo res pravo avtonomno deželo, potem se bo v nekaj letih že poznalo, da se razmere boljšajo. Leta 1959 bo znalo biti odločilno za novo življenje v avtonomni deželi. Mi furlanski Slovenci bomo morali leta 1959 strogo paziti, da nas v novi deželi ne ociganijo za naše nacionalne in ekonomiske pravice.

dobar ajar, vodo an ljepe panorame. No ne vidijo pa, kako ve muorem Štantal za jo uljči indavant.

CEDAD

NESRECA NE POČIVA

Gierdano Cedermac iz Petjaha je padu na ledu in se-močno udaru na glavo. Cedermac je bil blizu vodnjaka in tam mu je spodarsnjelo an udaru z glavo ob koro. Zdravniki so si pridržali prognozo, ker je ponesrečenec tudi dolgo časa ostal na hudem mrazu u nezavesti.

Livia Juša iz Petjaha je tudi padla in si zlomila desno nogu. Zdraviti se bo morala en mesec dni.

Gino Podreka iz Aže si je zlomil desno nogu, ko je nesel iz goroda brjeme drva. Bud ta se bo moral zdraviti mjesec dni.

PODBONESEC

Par nas je buojs kot v Milanu ali Rimu?

Kje je več mizerje, par nas ali u tistih mjestih? U mjestih imajo ljudje več možnosti ušafati djelo, ker so fabrike, uradi, se izvršujejo javna djela itd., par nas pa nam dajo od časa do časa kajšen kantjer po 500-600 lir na dan za par mjesecu na ljetu. Zatuó naši administratorji ne bi smjeli kazat tajšnjega bogastva, ki ga u resnicni ni. Ce so imel u »kasici soude, zekaj jih nješ ponunal za javna djela, ki jih tarkaj potrebujemo in takuo bi naši ljudje ušafati djelo an marsikajšnemu ne bi korlo hodit po svetu s trebuhom za kruhom.

GRMEK

ZACEL SO GRADITI CJESTO V PLATAC

Pretekli tjedan so začeli graditi novo cjesto, ki bo vodila iz Hlodiča preko Dolnjega Brda v Platac. Zgraditev te ceste težko pričakujejo ljudje iz te vasi, ker muorajo vse nositi na hrbitu. Troštamo se, da ne bo pasalo dougo časa, da bo tud ta vas povezana z dolino.

SMRTNA KOSA V TOPOLOVEM

Pretekli tjedan je nahitroma umrla 58 letna Antonija Rukli iz Topolovega. Žena se je počutila slabo in so jo sobit pejali u čedadski špitau, kjer ji pa niso mogli nič pomagat. Parpejali so jo damu, kjer je hitro potle umrla. Zalujočim sinovom Marju, Silverju, Ernestu in Mariji izrekamo naše sožalje. Sin Silverij se je pred nedavnom ponesečiu v Franciji, kjer je djelu in leži še sada u špitalu, ker mu je stroj odnesu nekaj prstov.

SV. LENART SLOVENOV
Demografsko gibanje v ljetu 1958

Cd parvega ženarja pa do 30 novembra se je v našem komunu rodilo 18 otrok, umrio pa je 26 oseb. Rojenih v komunu je bilo 12, izven komuna 4, v Belgiji pa 2, v komunu je umrlo 18 oseb, izven komuna 4, v Ameriki pa 2.

Rojeni v komunu so teli: Dugaro Aldo iz Čišenj, Cicutini Paolo iz Skrutovega, Favša Silvan iz Kravarja, Predan Tiziano iz Kravarja, Hvalica Marica iz Gorenje Mjerse, Trušnjak Janez iz Kozice, Primožič Katija iz Ošnjega, Kanalac Lukač iz Hrastovja in Capra Donatella, Martinič Marija, Paravan Francka in Zoruzzi Walter iz Gorenje Mjerse. Rojen v Vidmu je bil Jušič Lucijan, u Cedadu pa Borghese Irma, Lenat Pavel in Dornjuk Silva. V Belgiji pa sta se rodili Bledič Rosana in Vižin Gabrijela.

Umrli v komunu so teli: Klinac Roza in Šibau Pierina iz Jesenjá, Piccoli Virginija, Matelič Alojzija in Terliker Alojz iz Sv. Lenarta; Kavčič Antonija in Obid Ivan iz Hrastovja; Karlič Stefan iz Grobje; Šibau Antonija in Predan Luigino iz Kravarja; Kovačevčak Antonija, Cicigov Anton, Kjačič Antonija in Kjačič Anton-Ivan iz Utane; Simac Alojzija iz Skrutovega; Medves Marija iz Crnice; Garjurp Mihail iz Ošnjega in Bordon Gino iz Pičiča. U Cedadskem špitalu pa so umrli: Petrusin Frančišek, Trušnjak Marija, Domenis Marija in Kručil Alojz. V Wa-

schingenu je umru Simac Anton, v New Yorku pa Bernardino Stefan. Ta zadnja dva sta umrli v visoki starosti in sta življavi v Ameriki dosti ljet kot emigranti.

Dne 5. decembra je umru nenadoma 64 ljetni Černota Alojz - Gunat po domače, iz Gorenje Kosce. Ranki Alojz je bio dobro poznan po vsej bližnji in daljni okolici, zato je njegova hitra smrt še buj pretresla ljudi. Pogreb je bil v nedejo 7. decembra. Družini rankega izrekamo naše sožalje.

JAGNJED. O cesti, ki peje iz Utane skuoz Jagned na Staro goro smo že pisali, a komunski poglavari se vsedno še nješ zganili, de bi jo vsaj malo popravili. Cesta je podobna pravemu potoku in je ankul ne posujejo z malo oglerje.

Zavoj slabe ceste muoramo utarpjeti nimar veliko škodo. Naše pardelke muoramo nositi sami prodajat na »marčjat«, ker kupec ne morejo u našo vas s kamioni zavoj ceste, ki se uderja. Ljetos smo imel posebno dosti sadja in kostanja za prodajo a vsega nismo mogli prodat in zato je dosti sadja zenilo.

POROKA. Poročila se je učiteljica Terzija Feletič, hči Pia Feletiča iz Cemurja z g. Collavini-jem, sin lastnika avtobusnega podjetja »Collavini« iz Vidma. Novoporočencema želimo obilo sreče v skupnem življenju.

SV. PETER SLOVENOV

Mali obmejni promet novembra

Ceglih je začel mraz je bil mali obmejni promet (piccolo traffico di confine) mjeseca novembra precej velik. Ljudje iz Jugoslavije so hodil u Cedad na senjen sv. Martina an tuđ djela na puojih ni tajšnega u tjem mjesecu. Vsega skupaj je bilo 16.883 prehodov; iz italijske strani 3.310, iz jugoslovanske pa 13.573.

Skuoz blok u Stupci je bluo 8.542 prehodov; iz italijske strani 1.564, iz jugoslovanske pa 6.968.

Skuoz blok u Učji (komun Rezija) je bluo 902 prehodov; iz italijske strani 376, iz jugoslovanske pa 526 prehodov.

Skuoz Most na Nadiži (komun Tipana) je bluo 1.843 prehodov; iz italijske strani 58, iz jugoslovanske 1.785.

Skuoz Polovo pri Ceplatiščih je bluo 948 prehodov; iz italijske strani 106, iz jugoslovanske 842.

Skuoz blok u Boketi, Topolovem in Dreki ni bluo nobednega prehoda, ker so sezonski an zato bojo ostali zaprti do pombadi.

PREMIJE KMETOM

Pretekli tjedan so bli funkcijarji od Inšpekторata za kmetijstvo (Ispettore dell'Agricoltura) iz Vidma po komunih Nadiške doline. Razdelil so kmetom premije, ki jih je dala država za konkors na kupu semenskega krompirja. Vsi premiji znašajo več kot dva milijona lir.

IZ KOMUNSKE SEJE

U nedeljo 14. t. m. se je zbral komunski svet, ki je rešil nekaj zlo važnih problemov. Najparvo so imenovali za odotornika (assessore) Gina Korediča na mjesto rankega Ivana Korena. Potrdil so tudi komunski proračun (bilancio preventivo) za ljetu 1951. Odobril so načrt za gradnjo nove srednje šole u Špetru, ki bo košta 89 milijonov lir in za prvi obrok nakažali 45 milijonov lir. Se enkrat so sklenili ustanovitev konzorcija za bibiško službo (servizio ostetrico) z bližnjim komunom Sovodnje. Nazadnje so še gor postavili novo tarifo za trošarinski davek (imposta di consumo) za ljetu 1959 in obnovili komisijo za komercialno disciplino.

ZIMSKI URNIK ZDRAVNISKEGA KONSULTORJA

S prvim ženarjem 1959 bo spremenjen urnik zdravniskega konsultorja u Špetru. Od tega dne naprej bo odprt vsako sredo od 13. do 14. ure in ne ob petkih, kot je bluo do sada.

AVTOMOBILSKE KORSE NA STARO GORO

Pretekli tjedan se je sestala u Vidmu Športna komisija A.C.I. (Automobil Klub), da so razpravljali o razvoju avtomobilskoga športa v zadnjem času. Med drugim je predsednik komisije povjedil, da se ne bojo več vršile avtomobilске korse iz Kluže na sedlo Nevea, ker je cesta slab in da so zbrali sedaj za dirkališče cesto, ki peje iz Cedada na Staro goro,

ki je dolga 8 kilometrov in je bla asfaltirana ljetnošnjo goljetje.

Trostamo se, de bo ob prilikli kors, ki bojo na pomlad, paršo dosti ljudi in tako bojo mogli spoznati tudi lepote naših vasi in dolin, saj se iz stare gore nudi krasen razgled po vsej Slovenščini in Furlaniji.

DREKA

GUS ALOJZ JE UMRU

Dne 15. t. m. je umru 47 ljetni Alojz Guš iz Zavrta. Ranki Alojz je šu en dan prej na jago na Hum an tam mu je paršo tkuo slabo, de so ga muorli parjeti lji parnesti damu. Cjelo nuoč je stal slab, drugo jutro pa je umru.

Ta nagla smart je zlo pretresla uso našo okolico, ker si je smart zbrala tkuo mladega moža. Ranki je bil skarben družinski oče, dobar delavec an zato je bil par ljudi zlo parlublj en spoštovan, žaljuči družini an žalhti izrekamo naše sožalje!

REZIJA

Don Ferrini
„Capo del Comune“

Dne 16. decembra t. l. je klerofašistični »Gazzettino«, ki izhaja v Benetkah priobčil članek, ki se tiče ustanovitev nove župnije v Učji. Ker v tej vasi nihče ne čita tega dnevnika prenašamo dobesedno del tega članka, da bodo ljudje iz Učje sodili kdo potvarjajo resnico nekateri pisuni. »Gazzettino« piše sledče:

»Nello sperduto paese di Uccea, un villaggio che confina con la Jugoslavia, vi sono state grandi feste in questi giorni, perché il paese è stato elevato a Parrocchia: a parrocchia è stato nominato l'attuale cappellano don Vito Ferrini, che è anche maestro di ruolo e che in quella sede disagiata, con spirito di cristiana e civile abnegazione, si dedica al bene spirituale e materiale della zona: diffatti egli è il parroco, il maestro, il medico, è il capo insomma del Comune...«

Don Ferrini je v Učji komaj par let, prihaja iz Vizonta, kjer je kaplanoval kakih deset let. Tam ljudje ne vedo povedati, da bi njihov bivši kaplan posedoval kakšne posebne talente, ker ni nobenega zdravil in tudi ne učil, če izključimo poučevanje krščanskega nauka v italijsčini. Tudi Vizont je zapatena vas kakor Učja, morda še bolj, ker odkar je odšel den Ferrini, na njegovo mesto ni prišel se noben duhovnik. Zelo se nam zdi torej čudo, da je ta duhovnik postal kar čez noč učitelj, zdravnik in še »capo del Comune« v Reziji. Kaj smo prišli tako da le, da don Ferrini je prekosil g. Letiča?

Posta UREDNIŠTVA

Tudi ti so se slabo izkazali napram manjšinam

BILO JE PRED 15. LETI...

ODDELEK BRISKO-BENESKEGA ODREDA na pobočju Matajurja pozimi 1943-44.

Ta oddelek so sestavljal izključno beneški Slovenci.

Kdo se ne spominja dni po 8. septembra 1943! Že pred tem dnevom so Nemci zasedli vse železniške proge, ki peljejo iz Avstrije proti Vidmu, Gorici, Ljubljani in Trstu. Prišla je 71. nemška divizija in za njo po 8. septembру še Turkestanska, ta v samo Furlanijo, v Videm.

Maršal Badoglio je ob razglasu premirja z Italijo sicer zaukazal italijanski vojski, da se mora nemškemu včoru upreti, bilo pa je prepozno in le malo je bilo oficirjev, ki bi mu sledili. V naših krajih se je za to pot odločil general Masini, veljnik alpinske pokretne brigade (brig. alpina di marcia), ki je potem, ko so ga vojaki in oficirji zapustili, nekaj časa sodeloval s slovenskimi partizani v Kobaridu, nato pa pomagal organizirati s Carлом Comessattijem - Spartacom, pristašem akcijske stranke, italijanske partizane okoli Crnega vrha; iz teh je leta 1944 zrastla skupina »Osoppov. Iste dni se je v bližnjih Brdih, prišel je nato tudi v Benečijo, zbral prvi bataljon italijanskih Garibaldincev, ki ga je vodil delavec iz Monfalcone - Tržiča, Mario Modotti - Tribuno.

In mi beneški Slovenci? Nismo počivali, saj z Nemcem nismo nikdar mogli biti prijazni, saj so nam Avstriji po miru v Campoformio pri Vidmu, ko je bila razbita Beneška republika, vzel vse one pravice, ki nam jih je ta naklonila. Dobro smo poznali Hitlerjeve naciste tudi po pripovedovanjih naših alpinov iz divizije »Julia«, ki je do spomladi 1943 s temi »zaveznicami« imela opravka na ruski fronti; marsikateri italijanski vojak je končal po krvidi teh zaveznikov zlasti na umiku. One septemberske dni leta 1943 so nam bili vbor že imenovani italijanski partizani in slovenski partizani na Tolminskem in v Brdih. V veliko spodbudo je bilo našim Benečanom v onih dneh, ko so videli, da se Nemci ne upajo priti iz Čedadu. Ko smo zvedeli, da so soški partizani gospodarji Brd in vse Kobariške, smo se odločili. Orožja, ki ga je italijanska vojska odvrgla, je bilo dosti; tako je naša mladina in marsikateri mladi mož bil kmalu oborožen. In še so se Nemci v začetku skoraj sami ponujali. Prišli so na mnoho kar sami, kot pravi slovenska rečenica.

Zdi se, da še sredi septembra Nemci v Čedadu in Vidmu niso vedeli natančno, kakšen je položaj onstran nadiške doline, v Kobaridu in v Bovcu. Poskušali so namreč večkrat prodrijeti po Nadiži navzgor proti Kobaridu in tako je prišlo do pokanja. Že 20. septembra so naši fantje napadli kamion Nemcov pri Stupici, ki so ga pustili skozi Speter. Dva dni nato je prišlo do spopada pri mostu nad Cedadem, pri sv. Kvirinu ali sv. Krnu, kot muše pravijo ljudje. Najbrže so se Nemci zato hoteli maščevati in 23. septembra so z večjimi silami pridrižili do Barnasa. Ali naši partizani se jih niso ustrašili, niti oklopnih voz in tankov ne. Pogumen je bil zlasti Kaliz iz Stupice in kot pravijo pisani spomini, 17 letni fant iz Mersina; pred večjo silo sta se rešila tako, da sta skočila v šest metrov globoko strugo Nadiže. Nemci so pa tudi pobrali svojih šest mrtvih in se vrnili v Čedad. Omenimo še, da so 27. septembra pridržili nacisti v Ažlo, da odpeljejo iz milna moko, a partizani so jim jo pred nosom odpeljali v Log; bilo jo je več voz. In tako je šlo ves september in še prve dni oktobra.

6. oktobra 1943 se pa moramo posebej spomniti, postal je ognjeni krst naših par-

de v hrbot partizanom pri Speteru. Ali slabob so naleteli. V Landarju so domaćini zgrabili za puške, stari in mlađi ter obkoili. Švabe v sami vasi. Ti so se hoteli maščevati nad ženami in otroci, ki so jih postavili ob zid, da jih postrelje, ali bojevniki, ki za to še vedeli niso, niso odnehalni in v prvih popoldanskih urah so se nemški roparji umaknili obenem z onimi pri Speteru in St. Lenartu in odšli poraženi nazaj proti Čedadu. Hudi boji so bili tam in naslednje dni na goriški strani; v Brdih in okoli Bovca, povsod so Nemci odnesli kratko.

Naslednje dni je v Benečiji bilo bolj mirno, ali bil je mir pred viharjem. Le 10. oktobra so skušali prodrijeti preko mostu sv. Krna, a so bili odbiti. Zato pa so sovražna letala 13. oktobra bombardirala vasi Log in Podvršč, naslednjega dne pa še Podredne in Zamir, medtem ko so v soški dolini porušili skoraj do tal dele vasi Čezsoča, Žaga in Svino. Verjetno je, da so letala bila italijanska, v rokah fašistov, ki so se že udinjali Nemcem.

Najhujši udarec je prišel koncem oktobra, ko je 24. oktobra začela nemška ofenziva iz smeri Bovca in Tolmina. Soški partizani so jo zadržali nekaj dni, slednjih je 1. novembra padel Kobariš in nemška družba se je razlila tudi po Benečiji. Večina partizanov je poskrila orožje in se umaknila na svoje domove. Tako tudi partizani Beneškega bataljona. A vsem ni uspelo in zlasti ne onim, ki so jih Nemci potisnili iz soške doline; v vasi Matajur je dne 9. novembra v zgodnjih jutranjih urah sovražnik obkolil mal bataljon hudo izmučenih partizanov, katerim so zaradi mira odpovedali mitraljezi, 12 mrtvih tovarjev je obležalo na »kravarem Matajurju«, ostali so se prebili. Ta dan so Nemci začeli v vasi Kost (Gor. Barnas) približno 15 hiš. 80-letni Vogrič je zgorel s hišo vred. Ni pa bil edina žrtev, saj spomini poročajo še o ubitem Jožefu in Mariji Černoj.

Ob spominu na borce, ki so padli, ko so branili svoje domove, ob spominu na žrteve, ki so jih zahtevala taborišča, upajmo, da ljudstvo Evrope le pridejo do tega, da si v miru podajo roke za pošteno delo v bratskem sožitju in medsebojnem spoštovanju.

DEL PARTIZANSKEGA TISKA, ki je izhajal še med NOB. Med njimi je na vidnem mestu »Matajur«, ki je že takrat govoril beneškim Slovencem v njihovem jeziku.

Od kod vraže in praznoverja

Vraže so se rodile v daljni preteklosti, ko je človeški razum tavjal v temi neznanja, ko je človek živel v večnem strahu pred nerazumljivimi in strašnimi naravnimi pojavi: blisk, vihar, potres. Človek je bil brez moči pred naravnimi pojavi, v njih je videl delovanje »skrivnostnih sil«. Opazoval je sam sebe pri vsakdanjem delu in te vtise prenašal tudi na skrivnostne sile. Kresal je kamen, vžigale so se iskre, izlival je vodo iz prgišča in na enak način si je pojasnjeval bliske, dež, samo da dela to ogromno bitje, ki je nad njim in njegovo zmožnostjo predstavljanja. Kmalu je človek v vseh stvareh videl »skrivnostne sile« in je častil sonce, kamenje, blisk, grom, more, živali, rastline.. S svojimi še nespretnimi rokami je

iz kamna ali iz lesa izklesal bogove — malelike po svoji podobi. Tem malikom je potem nosil darila, jih prosil pomoči, a vseh ni častil enako gorenje. Ce je malik predstavljal mogočnega, strašnega duha, mu je prinašal človek obilna darila; ce pa je bil malik le kak zaščitnik, na primer duh lova, in se človek ni bil njegovega maščevanja, ga je kazoval za neuspehe in ga celo pretepjal. Tako je bil nekoč nemški raziskovalcu podarjen mal, lesen malik, ki je bil po glavi obtočen. Učenjak se je pozanimal in izvedel, da je bil spodar družine, kjer so imeli tega malika, precej nasilen človek, ki se je v primerih neuspeha znašal nad malikom in ga neusmiljeno pretepjal.

Kako tragično je posegalo praznover-

KOLEDO

Koledo, koledon
mišina, klobučina
te dobre vrzite,
te hude pustite,
kar na solar.

(Koledniško voščilo
za Novo leto.)

javnih fondov slovensko-italijanskih bližnjih v vseh vecjih vasesh.

9. Ker so fondi za zone depresse in zahrbovske kraje (montagna) premajhni, bi moralna vlada dati kot za Furlansko ravnino tudi za Furlansko Slovenijo večjo vsoto 5-7 milijard lir za sistemacijo in babilifikacijo zemljišč, voda, knežkih poslopij in gozdrov, uporabljenih v roku treh do petih let.

10. Omejitev delovanja organov javne varnosti na strogo varnostne ukrepe, dati popolno svobodo gibanja in obiskov v Furlanski Sloveniji kot je to v ostali Italiji.

11. Namestitev v vseh uradilih na ozemlju Furlanske Slovenije domačih ljudi, ki znajo oboje jezikov: italijanski in slovenski.

12. V statutu za avtonomno deželo Furlanija-Julijnske krajine morajo biti obvezne natanko specificirane določbe za zaščito in razvoj slovenske narodne manjšine v Videnski provinci glede šolstva, uporabe slovenskega jezika v uradilih in javnih ustanovah, dvojezičnost v javnosti, pravice in pravljice razgleditev javnih službenih mest med Italijani in furlanskimi Slovenci, podpora dežele slovenskim pravstvenim ustanovam Furlanske Slovenije, ki je — ne po svoji krivdi — kulturno zaostala.

Samo takšno koledo, ki bi ga država po sto letih zveste službe lahko dala furlanskim Slovencem, bi nekaj zaledja, bi zadužila ljudi doma, jih napravila zadovoljne in pripravljene se bolj na vsako žrtev za našo državo. Takšno koledo bi bilo res garancija za dolgo in dobro življenje.

NOVO LETO pri Terskih Slovencih

No njemajo žaljika tej beraci. No, majordat saketo ano dobr mahn. No, njesem mjeri kadad neneri se umiti, ko no žej pljeti po vasi, orjavi tej ti starci edencni. Kákumá že kékenco upnětan za pásan, tám fatotčjo nje á spado. Dež li mraz li snježno, se ustrašijo. D' nas, u, ne ustaví jédan.

Ku so za 'dni? A kán, no hódijo? A ne vestá? So naši otroci. D'nes té Novo ljetu! No hódijo ókou u kolédo za te dušice. So čakali cijo jésen za se najesti ljéšnike ano orjéhe. Záse jédra, ten dušicam koščice!

Le jih ta na vrátah!... »Nuna, samoparšli! Koledo, Novo ljetu!«

»Ja, boščici, ja... počakite no mán!«

»Póuno jih, veste, čmô, póuno pijeti!«

Nuna' ne šla uon na čjast, puobiči, intant no čakajo ano se koskajo: »Mene véd! Si já uozou!« — »Ne: ti si žež mijeu! Já njesi sinjé nič mijeu!«

»Tího, vi druži: če' ná dá jábuka, něj ihokuse božac te, ko potipa eden!«

Cei na dá orjéhe ali ljéšnike, ranžirajte se! Já si jih žež sit!«

»Bježi, bježi oucón; to se ne djela itáko; usjém' na ma dát: dán tek po možu.«

»Na/gré, na/gré, čujete, dou po ščerlah?«

»Bježi ti; já te parvi!«

Nuna' na bá napounila krillo; 'na á darži z dvjema rokámi. »Na noutre zábrála orjéhe, ljéšnike, jáboka ano burje.«

»Náte, njé poubič! No, mar po možu; ano vidite: pijeti ano biti bruni!«

Ma že prej ko ke je oná finišál reči, so usij 'dan bot no perišájo uon s krilla. Te več, te več... No jo štokajo tej ti praščiči, kár, no, döjejo svinjo. Usáki, no, 'leda zbrati tuó ki levšo mu pari. Nuna intant ina se darži tárda za ne spásti na názad. »Na se smeje vesela. Kár so sousé porábil, so jo pustili sám, s krilan práznim. Usáki u zlidu dosti orjéhe je zábráu. Pa 'dan buoji micikan v pláče... U njé rivó zebráti nénč dneá ljéšnika.

Nuna' na á klíče bliže z rokó anó mo rečé: »Na še, ti, poubič, ná!« Ano 'na mó dá tri jábuke, ke' na jé daržala skrite tou sakéti od kótule. Itáko so usi véseli. Léjih, no' redó kekó...«

Itáko od dné kiše tou to drúo. Paj ljépo véselaveč koj puobiči 'na ja ta nuna. Vistá, za kuò? Zuða, prej koj otroci so bě žež 'ne četiri hčeraticje jo vprášat koledo. Zej tem' na dala rado. »Letos' ona pónsa, »con mjeti pouno pikul, malo petelinov. Ma kravica 'na če mi dat 'no bočkinico za poreediti. Buoh loni!«

Zvečer te vidiš po placi več kosti koj peska. So kosti od lešnika ano od orjéhe. Ano njednemu drui dan u ne boli trjeboh.

OB 40-LETNICI SMRTI**IVAN CANKAR**

bezen vedno in povsod veljala domovini. O tej ljubezni do domovine pravi:

Oko, ozri se nazaj, prav do mraka otroških let! Kam je letelo vse hrepenjenje, komu je bila darovana najboljša moč srca in razuma, od koder je vrela, kam se je obračala vsa radost in bolest? — Resnično, domovina, nisem te ljubil, kakor cmerav otrok, ki se drži matere za krilo; tudi te nisem ljubil, kakor solznameščanski vzduhovalec, ki ti kadi v lice sladke dišave, da te skele uboge oči; ljubil sem te s spoznajem, videl sem te vso, v nadigrah in v gredih v sramoti in v zmotah, v ponižanju in brdkih; zato sem z žalostjo in srdom v srcu ljubil twojo oskrnjeno lepoto, ljubil jo stokrat globlje in stokrat više od vseh tvojih trebadurjev.

Njegova ljubezen je veljala tudi slovenskemu narodu, tistem narodu, o katerem je zapisal:

Narod, enkrat blagoslovijen, devetkrat obsojen, kako si živel, kaj si doživel? Tvoja dolga bolest je povest o siromaku bežnem, ki vstaja, vstati ne more. Kolikor je dolin in votlin po teh lepih deželah, ne držale bi vse tiste krvi, ki je bila tod prelita; in koliko je bo še prelite! Komaj si stopil na svet, si bil, ti narod sužnjev, suženj med narodi. Otrok si bil, pa že suženj! Psovka ti je nauk delila, palica ti ga je vteplala. Suvali so te od vseh strani, očni in mačne, botri in botrice. Včasih si zajokal, včasih si omahnili, ves truden, časih pa si tudi planil. Ali komaj si planil, so te podrili na tla, zvezali so te še tesneje in celo usta so ti zaklenili. V curkih je tekla kri iz tvojih žil, napojila je zemljo za več klapfer globoko; zato je ta zemlja rodila; in kadar si jedel sužnji kruh, si jedel sam svoje meso in pil svojo kri. Močan si, o slovenski narod! Tisoč in

Dne 11. decembra smo se spominjali 40-letnice smrti Ivana Cankarja, največjega slovenskega pisatelja, ki se je vse življenje boril proti krivici, proti zapostavljanju malega človeka, njegov boj je bil boj za pravico, za lepše, srečnejše in pravičnejše življenje. Bil je glasnik nove dobe in je že pred pol stoletja izpovedal:

Trdna je moja vera, da napoči zarja tistega dne, ko naša kultura ne bo več kriantem siromakova, temveč bogastvo bogatega. Že slutim zarjo tistega dne, slutijo vse moje najgloblje in najostejetje hrepenjenje. Ne, ne hrepenjenje samo! Moje delo je slutnja zarje, vsaka moja beseda in vse moje življenje. Že slišim dileto, ki kleše granitni temelj novi zgradbi.

Cankarjevo delo je nenevadno obširno, bogato je prispeval v zakladnico slovenske kulture in je slovenski književnosti globoko vložni svoj pečat, pečat resnice, s katerim je pravi sam o svojem delu:

Ponos je v mojem srcu: kljub vsem naukom, opominom, očitkom, kljub zasmehu, zmerjanju in natolcevanju je vse moje življenje in nehanja služilo najvišji ideji, resnici! Kar sem videl z očmi in z razumom, nisem zatajil; in ne bi zatajil za same zlate nebeške zvezde. Resnica pa je posoda vsega drugega; lepote, svobode, večnega življenja. Dokler sem zvest resnici, sem zvest sebi; dokler delam v njenem imenu, bo moje delo rodotvorno, ne bo ovenelo od pomladni do jeseni.

V tem svojem boju za resnico in pravico je bil Cankar dosleden in neupogljiv, ni pozanal prosjačenja in klečepazništva, marveč je odločno zahteval:

Nič na vrata usmiljenja, na vrata pravice trkam, da se mi odpro na stežaj! Ni berač in popotnik, ktor je gospodaril štirideset let; ni brez doma, ktor je sam obdeloval prostrana polja. Ti, ki si delal — tvoje delo: to je postava! Našel bom pravico, dodeljena mi bo; če mi je vi ne prisodite, sodniki nespametni, krični; velik je svet, mnogo je sodnikov nad nami; nad vsemi pa je Bog.

Cepav je Cankar mnogo let svojega življenja preživel v tujini, je njegova lju-

MATAJUR

petsto let krvaviš, izkravavel nisi! Narod nehvaležnik bi dušo izdihnil, še sveče bi mu ne zgali, še bilj bi mu ne peli — ti pa, tisočkrat ranjen, v trpljenju utrujen, ki komaj zmaješ z rameni pod težko sovražno pestjo in praviš: »Nikarte! Ta burka je stara že tisoč let!«

Pa še vsemu človeštvu je veljala njegova neizmerna ljubezen, veroval je v vstajenje narodov, v lepšo in pravičnejšo bočnost človeštva:

Jaz verujem v to družino svobodnih narodov. Jaz verujem, da bi iz te brezprimerno preizkušnje izšlo prerojeno človeštvo! Bil bi hinavec in lažnjivec, če bi se imenoval socialista, pa bi v globočini svoje duše ne veroval v svoje ideale! Nič se ne bojmo, nič se ne strašimo dnevnega trpljenja, ne zakrivljamo oči pred grozotami časa — pogumno jim glejmo v lice! Ne samo človek, ne samo narod, tudi človeštvo se bo vdignilo iz močvirja, očiščeno in pomlajeno! V to verujmo, v to zaupajmo — in lažje nam bo trpljenje! Kristus je zmagal, ko je bil na kriz razpet; človeštvo je moralno brezmejno trpeti, da si je zasluzilo prerojenje in vstajenje!

Tako je vse življenje dajal in ni skopril ne s svojimi močmi ne s svojim znanjem. Zato je lahko s ponosom in zavestjo, da je v polni meri izpolnil svojo dolžnost, ugotovil o svojem življenjskem delu:

Moje delo je knjiga ljubezni — odprijo, domovina, da boš videla, kdo ti je pravičen sin! Dal sem ti, kar sem imel; če je bilo veliko ali malo — Bog je delil, Bog razsodi. Dal sem ti svojo besedo, dal sem ti svoje življenje — kaj bi ti še dal?

OTON ZUPANČIČ**ZDRAVICA**

Ko se krog nas najtrši mrak je storil, nekdo je luč prižgal in spregovoril:
»Cekinasta se kaplja plemenita ponuja nam, prav do robu nalita;
za hip zdaj pozabimo, kaj nas muči,
kozarec dvignimo in proti luči skoz nje poglejmo: zlat se dan nam svita.

TARČENT in njegova slovenska okolica

tem pa Caporiachi in Frangipani. Med duhovnijo in fevdalnim mogotem so bili vedno spori za prvenstvo. Tukaj objavljam teks iz neke listine iz 1. 1740, v kateri je takratni župnik opisal svoje duhovno okrožje v poročilu, ki ga je poslal oglejskemu patriarhu:

»Ta župnija obstoji iz grada in raja Tarčent. Razdeljena je na štiri skupine naselij: skupno 12 vasi: Senjak, Lonerjak, Collalto, Villafrutta (te vasi ležijo v ravnini in imajo furlansko prebivalstvo); Brdo, Završ, Sedila, Hoja, Smardeča, Čižerje, Stela in Zameja (te vasi pa so po hribih in gorah ter so slovenske). Ta okraj je precej velik ter meji na vzhodu na Beli potok (Učje), Neme, in Hvals, na jugu na Tržizem in Casacco, na zahodu pa na Artinj, Humin, Venzon, Rezijo in Bovec.

V prvem začetku je imelo ljudstvo pravico izbirati župnike in kurijo ter je patriarhat izvoljenega župnika in kurijo samo potrdil. Ker pa župnik niso radi prihajali stanovati v ta kraj, so župnijo za prejemke (kruh, vino, fižol, proso itd.) v denarju in blagu, poverjali enemu ali drugemu vikarju. Leta 1497 je bil imenovan za župnika Danieli degli Abati, ki je bil kanonik v Cedadu. On je dal župnijo v najem vikarju v Tarčentu za 28 cekinov s pogojem, da bo vzdrževal na svoj račun dušno pastirstvo in gorah, kjer se govori slovenski. Originalen tekst pa se glasi:

»Cum pacto debeatur tenere apud se unum sacerdotem slabonicum sumptibus suis, iusta consuetum.«

V slovenskih krajih po gorah je bilo pred 1. 1500 veliko pomanjkanje cerkva, pa tudi dohodki tarčentske župnije so bili pičli. Zaradi tega je videmski kapitelj izročil vse njene pravice Rimu, češ naj jo opravljava tam. Papež Leon X., pa je ponovno naročil videmskemu kapitelju, da vzdržujejo duhovnika, veščega slovenskega jezika, za hribovec.

Obsežnost duhovnije in naraščajoče število prebivalstva sta prisilili kasneje, da so duhovnijo razdelili na dva dela. Tako so se leta 1607 izločile tele vasi (10): Hoja, Smardeča, Stela, Zameja, Čižerje, Sedila, Završ, Brdo, Ter in Podbrdo. S sporazumno župnika, kurije in videmskoga kapitila so ustavili poseben vikariat. Vikar pa, ki so ga te vasi imenovale in vzdrževali in ki je moral imeti tudi lastno hišo v Tarčentu, je skrbel izključno za dušno pastirstvo slovenskih prebivalcev omenjenih vasi.

Tako je bilo do leta 1730. V tem letu so bolj oddaljene vasi kakor Brdo, Ter in Podbrdo, ki so imele slabo cestno zvezo s Tarčentom, prosile, da bi se odcepile od Tarčenta. To jim je bilo ugodeno ter je mesto župnika v Brdu zasedel kaplar. Pozneje leta 1830 pa so ukinili tako imenovani »slovenski vikariate«. To zaradi tega, ker se vasi niso mogle združiti. Vsaka vas je postala v tem ožiru samostojna kot Završ, Sedila, Stela, Smardeča, Hoja in Čežarji.

če bi bil čisto na samem, tako pa se ni spodbabil. Od vse tegobe mu je le še ena star težja dušo. Stopal je med hišami, vedro odzdravil na desno in na levo, temu ali onemu mimogrede vrzel šaljivo besedo. Klanec mu je pel pod nogami. Mudilo se mu je. Zdaj pa zdaj je pogledal na uro. Ce ne ulovi avtobusa, se bo moral vrniti. Zmeraj znova je pospešil hojo.

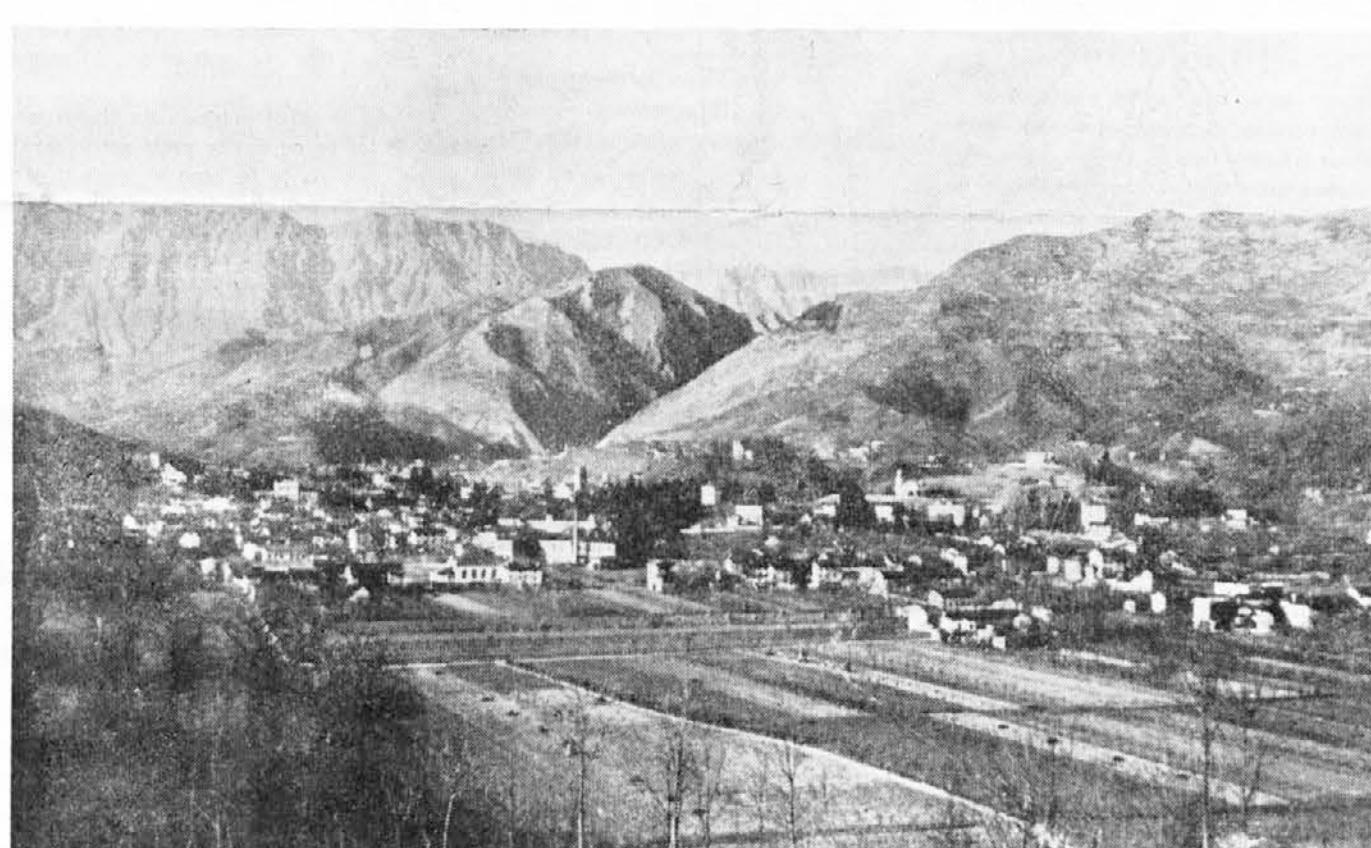
Bil je že skoraj na cesti, ko je zagledal nekoga, ki mu je prihal naproti. Črna suknja, črn klobuk, palica — kdo? Potok? Ne, bil je Skubin. Glej ga! Ali prihaja k njemu? Saj je vodila ta pot le v Vrsnik, aki ni hotel delati bedastega ovinka. Srečanje mu ni bilo po volji. Ne le zaradi tega, ker je bil namenjen z doma in se ni utegnil motiti. Ne bi bil hotel zmotiti trenutkov pomirjenosti. Zelja, da bi govoril s Skubinom, ga je bila mila. Cemu? Spreobrnil ga ne bo. In bi bilo tudi prepozno, s tem bi ne popravil zla.

Skubin ga je pozdravil z lahkoživim smehom in mu segel v roko. Moj Bog, ali res nič ne občuti? Ali pa tako naglo pozablja? Čedermac ga je zresnen vprašal, kje gledal v oči.

»Kam pa pa?« Katina je bila preplašena.

»Ne bodi trapasta!« se je dobrohotno razhudil. »Po opravkih. Jutri se vrnem. Zbogom!«

Odhajal je mimo cerkev in s palico prešerni mahal po zraku. Bil je dobre volje, da bi bil najrajsi zažvižgal. Saj bi bil,

CENTA S SLOVENSKO OKOLICO: v hribih, ki obkrožajo so Stela, Hoja, Smardeča in nekaj zaselkov Sedil.

FRANCE BEVK:**KAPLAN MARTIN ČEDERMAC**

Dvignil se je in oziral po kakem novem opravku. Skoraj do večera se je motil s tem, da je svoje najljubše knjige znova prenesel iz spalnice v izbo. Bilo mu je pusto brez njih, najrajsi jih je imel zmeraj pred očmi. Uredil jih je, obstal pred njimi in se jih dotikal s prsti, kakor da se rokuje s starimi znanci. To in ono je zopet v roko, ne da bi jo bral, le ogledal si jo je, kakor da jo vprašuje: »No, kako ti je? Koliko časa se že poznavata! Prebral je dve ali tri vrstice, počakal za trenutek, da se mu je obudil ta ali oni spomin, nato jo je zaprl in zopet postavil na prejšnje mesto. Saj ni bilo prvič, da se je na ta način kratkočasil in užival kakor skopuh nad svojim zakladom. Danes se mu ni dotikalo le srca, prevzemalo ga je do dna duše.

Ko je odpril sveto pismo, ki se mu je ponujalo vezano v črno platno z mehkimi platnicami, so mu oči obstale na nekih besedah. »Udaril bom pastirja in razkrople se bodo ovce...« Zamišljal je za trenutek, postavil knjigo nazaj, segel po drugi, da bi jo prav tako odpril, a mu je

Odložil je knjigo, se okrenil in posluhnil v šum vode, ki je tenko pela po kovinastem žlebu mimo okna. Skrivenostna pesem, ki jo je kdaj pa kdaj z uteho poslušal v deževnih nočeh, ki je nespečen ležal v postelji. Na to je pomislil le s koncem zavesti; ostro je prisluhnih le svoji notranjosti. Za prepričanje, ki ni vredno trpljenja, ni mesta v človeški duši. Znova se je nasmehnil, kakor da ga je ta misel do konca zadovoljila. In se je čudil. Kako je ta dan z luhkoto hlado preudarjal, grebel vase! Dotlej je misil le nase, na svoje muke in skrbi, kakor da je os, okoli katere se sučejo dogodki. Ali ni vsakter izmed njih nosil svojega bremena? Da! Saj to jim je lahko bral že iz besed, obrazov, iz oči. On je samo delček. Vsak ne nosi svoje bolečine na dlani, saj je tudi on ni nosil. Kdo bi vse to opisal? Kateri genij! Ne nastala bi knjiga, zrasla bi cela knjižnica. Najgloblja trpljenja so najtišja, pozabljenja, za vedno izgubljena kot voda v pesku.

S prekrižanimi rokami je stal ob mizi in gledal skozi šipe. Pred oknom je visela dolga, tenka mladika, po nji so polzele svetle kaplje, druga za drugo. Vsaka je le za hip obvisela na koncu, nato se je utrnila. Na njeno mesto je prišla druga, obvisela in se utrnila. Tretja. Kaplja za kačijo, kaplja za kapljijo... Slednja je izginila v pesku steze pred hišo.

Froti jutru se je nebo uvedrilo. Ob zori so se po obronkih plazile redke mgle, izginjale pod vrhunci, a niže nastajajo nove. Zrak je bil miren, brez najmanjše sipe; oblaki so se raztrgali in lagodno plavalci čez modrino. Skozi razpoke je zdaj pa zdaj posiljalo sonce, da so se zasvetila mokra drevesa. Prikazalo se je in zopet skrilo.

Kmalu popoldne, ko so se poti že otekle in se je drevje in grmovje za silo osišlo, se je Čedermac odpravil z doma. Postal je na pragu in se oziral na vse strani neba. Megle na pobojih so bile izginile, oblaki so se redčili čimdalje bolj, na jugu se je kazalo, jasno nebo.

»Saj menda ne bo več deževalo, je rekel bolj zase!; bil je vedrega obraz. »Nocoj me ne bo,« je zaklical Katini načaj v vežo. »Ni me treba čakati.«

»Kam pa greš?« Katina je bila preplašena.

»Ne bodi trapasta!« se je dobrohotno razhudil. »Po opravkih. Jutri se vrnem. Zbogom!«

Odhajal je mimo cerkev in s palico prešerni mahal po zraku. Bil je dobre volje, da bi bil najrajsi zažvižgal. Saj bi bil,

FRAN MILČINSKI:

KOBILJI JAJCI

Pod milim božjim nebom je čuda raznovrstnih stvari, živih in mrtvih, nihče vseh ne pozna.

Pa so bile buče taka stvar, ki jo njega dni niso poznali v Butalah.

Zanese Butalca pot iz menitnega domačega mesta v drugo, tam je bil semenj, pa vidi kup buč. Zraven stoji kmet in jih prodaja.

Butalec ostrmi: »Oha, kakšna so ta jabolka! Kolikšno bo še drevo, ki jih rodila?«

Misli si kmet, da se mož norčuje, pa mu odgovori: »Kaj se vam zdi — to niso jabolka, to so kobilja jajca!«

Se zavzame Butalec: »Kobilja jajca? Taka, da se konjska žival izvali iz njih? Konjske živali še nimamo v Butalah, dajte, prodajte mi jih par!«

Pa se kmet ni dal prosi in je prodal par in je izbral največji dve, da bosta v Butalah za pleme, in še Butalca je poučil: »Jajci je treba doma zakopati v gnoj, v gnoju naj ostaneta štiri tedne, ne ure več, ne ure manj. Pa ko preteče čas, boste zjali, kaj so kobilja jajca!«

Butalec je poslušal in razumel. Vzel je buči, vsako pod eno pažduho, zadovoljen se je obrnil domov proti Butalam.

Buči sta bili težki in nerodni, pot je šla navkreber, pa ko je prišel vrh gore, kjer se pot obesi proti Butalam, je bil pošteno truden.

Siroko je sedel pod hrast. Buči si je položil predse med koleni in je počival in počivaje misili veseli misli: »Moja dva konjička, ali bosta vprežena ali bosta jahana? Jahal še nisem pa mislim, da ni težko — na konja sedeš in ga poženeš: Hih!«

Vzklknil je »hih« in s kolonom rahlo dregnil in pognal desno bučo. Pa je buča prehitro ubogala. Premaknil se je in se zakotialila po strmem klancu navzdol, ob debli do debla je odskakovala, ob deblu bukve se je razletela na drobne kosce.

Poleg bukve je rasel grm, iz grma je prestrašen skočil zajec in jo počez ubral v reber.

Pa je presenečeni Butalec misil, da je žrebe tisto in da je skočilo iz buče, pa ga je premilo klical in vabil: »Stoj, konjiček, stoj, saj si moj! Plačal sem jajce, ki si se izvali iz njega, na, pridi, boš košček krouznega kruha dobil, ne veš, kako je dober!«

Toda zajec ni slišal prijaznih besed, že je izginil v hosti. Pa je zastokal Butalec: »Kolikšna škoda. Tako majcenje je bilo, še repato ni bilo, le uhato, pa je že teklo hrabro! Kako bi še teklo, ko bi dorastlo!«

Kakor vidiš, sem na poti z doma. Ne bom se vračal. Kaj pa mi hočeš?«

»Iškali ste me.«

V Skubinovem glasu je bila senca zadrge, celo plahosti, vendar mu lahkomislenski blesk ni izginil iz oči.

»Da, iskal sem te,« je rekel Cedermac strogo. »Tudi vabil sem te, a te ni bilo... Ce hočeš, kos poti me lahko pospremš. A pobiti morava, da ne zamudim!«

Molče sta dospela do ozke ceste, ki se je vlekla med dvema vrstama dreves. Cedermac je zopet pogledal na uro in upočasnil korake.

»Kam?« je vprašal Skubin. »V Cedad?«

»Ne v Cedad. Na sever. In potem proti vzhodu.«

Ni mu povedal, kam je namenjen, ker mu ni zaupal. In bi mu tega nezaupaanja tudi ne skrival, ako bi naneslo... Zopet sta molčala in stopala po svetli progri sonca, ki je bilo posijalo skozi oblake. Peščena cesta je bila bela, suha, škrtaла je pod čevlj.

»Pa zakaj nisi prišel, ko sem te vabil?« se je oglasil Cedermac.

»Ne vem, Zmeraj sem odlašal... Kaj ste mi hoteli?«

»Zdaj nima več pomena,« je rekel Cedermac po kratkem premolk in strmel predse na cesto. »Zdaj je že prepozno. Pa naj bi tudi prej ne imelo pomena. Nikoli! Pa se človeku ne posveti takoj. Pustiva

zanaše mlade bralce

Polhi in kočar

Narodni motiv — FRANCE BEVK

Zivel je kočar, ki je odšel v gozd, da si naseka drv za zimo. Gozd je stal na kraških tleh, kjer je polno podzemeljskih jam. Kočarju je po nesreči spodrsnilo in v hipu je izginil v zemljo. Jama, v katero je padel je bila strma in globoka, da ni mogel iz nje.

A kako se je začudil, ko je opazil, da ni sam. Znašel se je med množico polhov, ki so bili že šli prezimovat. Zivalce so se moža prestrašile. Ko so pa videle, da jim nič noče, so se spriznjale z njim.

Kočarja je mučila lakota in žeja. Tedaj je opazil, kako polhi ližejo neki slan in hkrati šlahek kamen. To jih je varovalo de niso poginili od lakote. Mož jih je posnemal in ni več čutil ne gladu ne žeje.

Tako je minila zima, približala se je pomlad. Polhi so se pripravljali, da zlezijo iz jame. Kočar se je žalostno zanišil. Polhi bodo vsako leto odhajali, on pa bo ostal v jami. Počasi se bo postoral in zapuščen umrl.

VILA

je nabrala kmalu poln jerbaček najlepših jagod in se odpravila domov. Ko se je vračala, se ji je zdelo, da jo nosi veter, tako kmalu je bila doma.

Kako se je začudil bolnik, ko je zagledal jagode, ki si jih je tako srčno želel. Hčerka mu je natanko pripovedovala, kako ji je pomagala bela žena.

»Oh, to je bila vila!« je zaklical oče. Vile stanujejo ob gorskih potokih. Dobre so dobrimi ljudem, zlasti nedolžnim otrokom, ki ljubijo starše. Srečna si, da si jo videnja!

Užil je polovico jagod a polovico si je hranil za drugi dan. Ko pa je drugo jutro vzel jerbaček v roko, je bil zopet poln.

To se je ponavljalo tako dolgo, da je oče popolnoma ozdravel.

In oče ter hčer sta srčno skupaj živila.

NOVO LIETO

Staro leto šlo je spat,
spat v svoj daljni črni grad.

Novo leto gre čez plan!
Novo leto — dober dan!

Si prineslo sreče nam
ali neseš jo drugam?

Novo leto odgovarja:
»Z mano gre nebeška zarja,
sonce, vigrad, evet rdeč —
kaj pa hočete še več!?«

Da, da, sreča mlada
bi še mnogo rada:
voljo židano vse dni,
pravljične gradove tri,
meh za smeh in take mlinčke,
ki bi mleli nam ekinčke.

spodobetelo sebični maščevalnosti ovaduhov.

Poslednje besede je izgovoril ostro in s poudarkom. Skubin je zardel do las, z obraza mu je izginila poslednja senca lankomislenskega nasmeha. Molčal je nekaj časa in hodil tako naglo, da ga je Cedermac le stežka dohitel.

»Vi se motite,« je slednji iztisnil skozi zobe. »Vi se zelo motite!«

»Zakaj se razburjaš?« se je zavzel Cedermac; že je razumel. »Saj nikogar nisem imenoval. Pa ti že veš... Posredna krvida je lahko prav tako velika, če ne še večja. Veš, zdaj gorovim o tebi, ker sva že pri tem, prej sem misil nekoga drugega,« mu je glas od razburjenosti uhajal v višino, da ga je stežka krotil.

»Počakaj, Zvan, da izgovorim do konca!« je rekel strogo, ko mu je Skubin segel v besedo. »Ne ugovarjaj! Ne имеj me za norca! Friznaj, to je bolj moško! Pa ti je težko, ker nisi delal iz prepričanja,

ampak iz vrtoglavosti. Saj vem, saj razumem. Ti nisi bil za duhovnika. Namesto

v semenišču bi bil moral v kadetnico.

Dober vojak bi bil. Ce bi se že slednjič

ozrl vase, se do konca izpravil in se

zresnil, pa se ne boš... Je že konec, sem

že vse povedal... Ne bom se razgovoril,

ne boj se, ker mi težko dene. Tebe samo

jezi, a mene boli, le verjem! Če si hotel

živeti z ljudmi, bi se ne bil smel družiti

z volkovim!«

»Mar so mi ljude!« se je Skubin rezko odresel. »Ali jih potrebujem?«

»Ni res, Zvan! Tako se mu blede, ki so ga ljude zapustili, sebi v tolažbo se vara. Drug na drugega smo navezani. Verjemi, Zvan!«

Skubin je mrščil obvri in molčal. Bilo je, kakor da s stisnjennimi zobmi drži udarce. Doseglj sta glavno cesto in obstala na krizišču. Cedermac se je oslonil na palico in strmel v mladega tovarisa. Ob poslednjih besedah ga je bila minila trdota, porajalo se mu je sočutje. Zatiral ga je. Z mehko besedo bi mu dal le potuho. Tega ne smet! Tega noče!

Skubin ni prenesel njegovega pogleda, oziral se je po pobočju. Bele skale, gozdči, a više v hribu pust, kamnitven svet, portsel z redkim grmovjem. Cedermaceve besede so ga bile zadele, a mu niso segle globoko v dušo, ostale so le na površju užaljenega samoljubja.

»Ne bom več dolgo tu,« je rekel počasi.

»Popudem.«

»Kam?«

»Ne vem. Kamorkoli. Tu ne ostanem. Prosil sem za premestitev.«

Gospod Martin ga ni nehal gledati.

»Saj te bodo premestili, kamor želiš,« je slednjič zategnil. »Koga će ne tebe?«

»Župnijo dobij, župnik postaneš.«

Skubin je za hip pomolčal. Ali ni iz

poslednjih besed zvenel rahel porog? Ustnice so se mu skrivile v nasmehu.

»Župnije ne dobim, je stresnil z glavo. »Človeka vičijo le takrat, kadar ga potrebujejo,« mu je nehotno ušlo z jezik.

Kakor da se je tega prestrašil, se je naglo ozrl v Cedermaca. Dva dolga trenutka sta se zrila v oči.

»Vsak dan si bil z njimi, ves njihov z dušo in telesom, a še jih ne poznaš,« se je Cedermac nemadoma zavedel iz strmejša. »Nikogar tako ne zaničuje kot ovaduh in izdalca. Saj je umljivo; preveč grdi zgledov so imeli v svoji zgodovini. Izrabijo ga, potem ga zavrejo in se ga sramujejo... Tega nisi vedel. Vi diš, kako si še mlad! Zdaj visiš med dve ma bregovoma...«

Skubin je zastrmel v avtobus, ki je bil privožil po cesti in obstal pred njima. Ni opazil, da mu Cedermac ponuja roko. Bilo mu je žal, da se je napotil v Vrsnik, a ta trenutek bi se še ne hotel ločiti. Rad bi se vsaj malo opravičil in opral, prehudo mu je delo ponikanje.

»Ako dovolite, vas še pospremim. Do Kobarida.«

»Ne, hvala! Ni treba. In nočem.« Segla sta si v roke.

Ko je Cedermac pogledal skozi šipe, je Skubin še vedno stal na cesti in gledal za njim. Tedaj se mu je milo storilo. Saj morda ni slab, le tako strašansko vetrnški je in nerazumljiv. Pa se je znova zkrnil. Pomahal mu je z roko, več ni mogel storiti.

(Se nadaljuje)

Zatiranje rastlinskih škodljivcev z gripo

Med raziskovalci, ki raziskujejo življene rastlinskih škodljivcev, se čedalje bolj utrjuje prepričanje, da bo škodljivim žuželkam mogoče priti do živega zares učinkovito v zaveznosti z drugimi živalmi ali celo z bolezenskimi klicami, z bakterijami ali z najmanjšimi povzročitelji bolezni, z virusi. Zato nikakor ni šala, če bi začeli proti rastlinskim škodljivcem uporabljati na primer virus, ki povzročajo gripo. Poskuse že delajo.

Tako so v Kaliforniji na kmetijski poskusni postaji že leta 1949 delali poskuse, da bi množično okuževali metulje zelo škodljive gosenice. Poškropili so 1000 hektarov zemljišč, kjer so se razširile gosenice; škropili pa niso z navadnim škropivom, s strupi, marveč s tekočino, ki je bila počna bolezenskih klic, virusov. V Kanadi in ZDA pa so celo na prostranih gozdovih na 50.000 kvadratnih kilometrih okužili z virusi zelo razširjenega lubadara, ki je potem izumrl. Škropili so iz letal. Leta 1954 so poponoma zatrli lubadarja v državi Indiana. Škropili so zelo temeljito, čeprav so porabili na hektar le 10 litrov tekočine. V škropivu je bilo nešteto bole-

zenskih klic, povprečno po milijon v kučnem centimetru.

Kimalu se je pokazalo, da je zatiranje škodljivcev z virusi mnogo učinkovitejše in cenejše kakor pa s kemičnimi škropivi. Virusi se sami zelo hitro razmnožujejo, ko napadejo žuželke kot svojega gostitelja.

Gre torej za bakterioško vojno proti rastlinskim škodljivcem. Raziskovalci delajo na zelo koristnem področju, zakaj gorje človeštvo, če bi to orože naperili proti njemu. Baje ni preveliko upanja, da bodo v bližnjih prihodnosti zatirali z bolezenskimi klicami vse škodljive žuželke in zajedavce, ki jim zdaj še ne moremo do živega. Tako nekateri menijo, da bo mogoče z virusi iztrebiti tudi komarje.

Kdaj bo krava telila

V zimskem času oz. na pomlad je največ telitev. Vsak pa bi rad približno vedel, kdaj mu bo krava telila, čim je čas otelitve, to je 285. dan brejosti, že blizu in čim razni znaki (povečanje vimena, žlem in nožnice itd.) napovedujejo, da bo krava skoraj »storilac«.

Termometer je tudi pripomoček, ki nam povsem zanesljivo pove, da bo krava v 10. do 20. urah otelila.

Kakor veste, je normalna temperatura odrasle govedi okrog 38.7 stopinj Celzija. Čim je teperature goveda znatno večja, je žival bolna in je treba, da pokličemo živozdravnika. V zadnjih tednih brejosti (3 do 4 tedne pred otelitvijo) pa je temperatura živali povečana nad normalo, je torej višja od 38.7 stop. Celzija, pa čeprav je krava drugače zdrava. Ta povečana temperatura ostane živali do otelitve, 10 do 20 ur pred telitvijo temperatura krave očvidno pada in sicer na normalno stopnjo ali celo pod njo. Ta pojav nam zaradi tega služi kot zanesljiva napoved skorajšnje otelitve.

Koliko nepotrebrega, predvsem nočnega čudjenja ob kravi ki je »na času«, si torej

prihranimo, če merimo s termometrom temperaturo.

Najboljše je, da uporabimo za merjenje živalske topote termometer z barvastim živim srebrom. Kakor gotovo tudi veste, merimo temperaturo živali na ta način, da počasi rinemo termometer v mastnik (ritnik) in ga pustimo tu 2 do 5 minut.

Ako se žival brani termometra, je priporočljivo, da pripravimo kak les v velikosti topometra. Les gladko poliramo in ga par dni pred koledarskim rokom uvažamo v ritnik, da se žival navadi na merjenje topote. Priporočljivo je, da z merjenjem temperature začnemo že nekaj dni pred pojmom očividnih znakov bližajoče se telitve in sicer vsak večer. Pri pravplasti živali priporočamo, termometer tudi privesati, da ga žival ne potegne noter.

Ce torej zvečer pri breji kravi ali telici merimo temperaturo in vidimo, da pri sicer zdravi živali kaže termometer nadpovprečno visoko topoto, lahko gremo mire duše spati, če je vendar merjenje pokazalo očiven padec temperature, je to znak, da bo žival gotovo v 10. do 20. urah otelila. V tem primeru moramo čakati oz. bdati.

Varstvo rastlin v tem času

Pred setvijo razkuženo seme je že sklico in lepo pogna. V primeru da zraste previsoko, moramo žito popasti ali početi, da bo nevarnost gnitja in snežne plesni čim manjša.

Na zoranih poljih in njivah, kjer nam delajo škodo ogrci, sovke, bramorji in miši, jim v tem času nastavljamo zastrupljene vabe ali za bramorja skopljenje zimovališča (v jame denemo konjski gnoj), jih zasujemo in spomladni odkrijemo.

V vinogradih in sadovnjakih ob suhem vremenu pograbimo odpadlo listje in ga sežgimo, da zmanjšamo v naslednjem letu pojav peronospore v vinogradu in škrupu v sadovnjaku. V sadovnjaku pričnemo že sedaj s čiščenjem sadnega drevja in pripravo sodovnjaka na zimsko škopljenje. Z dreves odstranimo in sežgimo vse gline plodove, ker so izvor sadne monolije v naslednjem letu. Nadalje vse mlade sadovnjake zavarujemo protizajcu, ali jih obvezemo s slamo ali premažemo s sredstvi (arbopin), ki zavarujejo drevje proti zajcu. Ne pozabimo tudi nastaviti lepljive trakove v višini enega metra, na katere se nalovijo gosenice, ki preživljajo ali v zemlji ali na deblu.

Zadnji čas je, da si preskrbimo škropiva za zimsko škopljenje (rumesan, krezzan, dinozan, ali žveplen-apnen brozgo). V kolikor škropimo šele spomladni, ta sredstva pravilno vskladiščimo, da ne bodo na vlažnem in na hladnem mestu, kjer bi zmrznila.

Močno okužene sadovnjake z ameriškim kaparjem škropimo dvakrat. Jeseni lahko pričnemo z škopljenjem takoj, čim odpadne listje. Važno je, da zimsko škopljenje izvedemo temeljito, sicer dosežemo le polovični uspeh. Že sedaj tudi pripravi-

Mleko vse leto

Na podlagi opazovanja razvoja živinorejske proizvodnje lahko ugotovimo, da imamo poleti preveč mleka, v zimskih mesecih pa pre malo. To stanje ustvarja v živinoreji gospodarske motnje; zato si mora vsak kmet prizadevati, da proizvodnjo mleka tako uredi, da bo potekla enakomerne vse leto. Seveda je pri malih številah glav težko rešiti to vprašanje ugodno.

Rešitev tega vprašanja tako važnega je v načrtu pripravljanju krav in v načrtu razparejanju telitev med letom. Vedeni moramo, da krave dosežejo najvišjo proizvodnjo v drugem mesecu po telitvi. Po drugem mesecu začne proizvodnost krav padati. Ce označimo proizvodnjo mleka v šestem mesecu s 100, bomo ugotovili, da v drugem mesecu po telitvi, znaša proizvodnja mleka 132.

Proizvodnost mlečnih krav je odvisna tudi od kakovosti in količine hrane. Razumijo je, da so v pašni sezoni pri nas proizvodni pogoji mnogo boljši kot v dobi zimskega krmljenja.

Najlaže bi rešili vprašanje proizvodnje mleka, če bi večino telitev planirali za jesenske mesence. Ce bi telitve razporedili tako, da bi se večina krav oteliha oktobra ali novembra, bi dosegli, da bi imeli v zimski dobi večino krav, ki bi bile v najboljši dobi laktacije.

S pravočasnim izločanjem telet in ob pravilnem krmljenju bi dosegli v zimski dobi višje količine mleka. Proizvodnja mleka bi postopoma padala do julija — avgusta. Ker bi postopoma naravno padanje proizvodnje sovpadalo z začetkom pašne sezzone bi izboljšani krmni pogoji, ki bi nastopili s pašo, nedvomno vplivali na proizvodno sposobnost krav in mlečnost bi se nekoliko povisala. Na povisanje mlečnosti bi vplivale tudi krav, ki so se otelihe v zimskih in zgodnjih spomladanskih mesecih.

Ugodnosti, ki jih imamo od načrtne proizvodnje so večstranske. Planiranje priprav in telitev nam omogoča v mehj bioloških sposobnosti živine urejeno proizvodnjo mleka in pravilni razvoj telet. Vsak živinorejec dobro ve, da so teleta, ki se rodijo v poletnih mesecih mnogo bolj podvržena raznim okužbam in rastejo počasnejše zaradi neugodnih pogojev v poletni dobi. Najboljše se razvijo teleta onih krav, ki so v dobi kasne brejosti imele na razpolago poleg ugodnih prehranjevalnih pogojev dovolj sonca in možnosti gibanja. Pri uresničevanju teh namenov naletimo na vrsto težav. V zimskih mesecih se pri nas nenehoma pojavlja kritično pomanjkanje krmil. Povečana proizvodnost krav zahteva tudi ustrezajoče krmljenje. Visoko mlečne krave potre-

bujejo tudi v zimskih mesecih dovolj zeleno sočne krme. Na njivah je skoraj nemogoče dobiti zeleno krmo. Ce bi hoteli doseči to, bi morali nujno poseči po krmnih rastlinah, ki jih danes naši kmetje ne sadijo. Taka rastlina bi bila n. pr. krmni ohrov, ki nam tudi v zimski dobi daje sočno in okusno beljakovinsko krmo. Poleg tega bi morali pomisliti tudi na krmilne goveda s sila. V vseh naprednih živinorejskih deželah predstavlja sila zelo važno postavko pri sestavljanju zimskega krmnega obroka.

Za mleko imejmo posebno posodo, ki jo nikdar ne uporabljamo za druge jedi, ker se mleko zelo rado navzame vsakega okusa in duha.

Mleko se ne prismodi, če prej oplaknemo posodo z mrzlo vodo in jo ne obrisemo.

Mleko ne prekipi, če namažemo robove z maščobo.

Mleko ni razredčeno, če na pletilki, ki jo potopimo v mleku, ostane bela sled. Ce ne igli ni sledu, je mleko razredčeno.

V vročih poletnih dnevih se mleko ne sesiri, če skuhamo v njem košček sladkorja.

Jesensko in zimsko škopljenje

Zadnja leta so se pojavila še druga — sintetična — sredstva za zaščito rastlin pred kodravostjo. S temi sredstvi so strokovnjaki napravili že celo vrsto poskusov. Kot aktivno sredstvo vsebujejo Ziram (cinkov dimetilditiokarbamat) ali TMTD. Na trgu si lahko nabavimo ta sredstva pod raznimi imeni, kakor Pomarsol, Fuklasin ultra, Crittox-Fruttene, Sipcam itd. Poskusi so pokazali, da so bili pri uporabi TMTD in Ziram doseženi mnogo boljši uspeh kot pri uporabi bordoške brozge.

Vemo, da razne sorte breskev kažejo različno odpornost proti kodravosti. Stro-

kovnjaki so ugotovili, da so sorte, katerih plodovi imajo rumeno meso, bolj občutljive kot druge. Zelo občutljiva je sorta »Hale«; med manj občutljive prištevamo Amsden, Majski cvet, Sv. Ana itd. Ziram je bil pri škopljenju sort Hale in Sv. Ana mnogo bolj učinkovit kot bordoška brozga.

Pri sorti Hale, ki so jo škropili z Ziramom, je bilo okuženih listov 1%, dočim je pri drevesih, škopljenih z bordoško brozgo, nihal odstotek med 12 in 41. Ziram je ugodno deloval tudi, ko je bilo treba zdraviti že okuženo rastlino. Poleg tega škropivo, ki vsebuje Ziram, ne povzroča ožigov na zelenih listih, zato ga lahko uporabljamo tudi v času vegetacije. Ziram se uporablja v 0,5 odstotni koncentraciji; za vsakih 100 litrov vode rabimo torej pol kilograma tega sredstva.

Ugotovili so tudi, da Ziram ima tudi zdravilno sposobnost dočim bakreni pravki te sposobnosti nimajo.

Vsi naštetni vzroki govore v prid novim zaščitnim v zatiralnim sredstvom; zaradi tega strokovnjaki priporočajo vsem sadjarjem. Zatiranje kodravosti in luknjičavosti z bakrenimi sredstvi je vsekakor dražje kot zatiranje z Ziramom. Preden opravimo prvo škopljenje breskev, ne pozabimo, da bomo dosegli boljše uspehe in imeli manjše stroške, če bomo uporabljali nova sredstva, ki nam jih je dala na razpolago kemična industrija.

Kako koristijo jabolka organizmu

Letos je dosti dobrih in okusnih jabolk. Znano je, da so jabolka zelo zdravilna. Zdravnik jih ne priporočajo samo za krepive, temveč tudi za shujšanje in svežitev. Vsebujejo važno vrsto sladkorja — saharozo in vitamine A, B in C. V 100 gramih jabolk je pet miligramov teh vitaminov. Vsebujejo tudi mineralne svinjeti, kalcij, kalij, kalcij in natrij.

Za shujšanje...

Ce želite shujšati, pojete pred vsakim obrokom jabolko, tako boste utešili prvo lakoto in boste manj pojedli težkih in mastnih jedi, ki debelijo.

Pri črevesnih boleznih...

Nasprotno kot druge vrste sadja morajo jesti jabolka oni, ki imajo občutljivo črevesno sluznico. V jabolkih je namreč tanin, ki zelo blagodejno vpliva na črevesno sluznico. Razen tega vsebujejo mnogo celuloze, ki je v jabolkih menka. Ce torej bolujete na kaki črevesni bolezni, jeftje nastrugana jabolka in jih v prve prežvečite.

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir
Reg. Videmske sodnije št. 47
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

LA MODERNA POLLICOLTURA MODERNA KOKOŠJEREJA

VIA GRAZZANO 58 Tel. 3070

Prodaja:

Piščeta

normalne
težke
super težke

AGENCIJA

»ELLO«

GORICA UL. Mameli, 8 - Telef. 52-65

Zastopnik za Italijo
jugoslovanskega obrtništva

Rappresentante per l'Italia
dell'artigianato jugoslavo

ZA NAŠE gospodinje

Okna naj bodo vedno čista

Da si prihranimo pogosto umivanje oken, kar je zlasti pozimi precej neprijetno delo, je dobro, če jih dnevno na hitro zbrisemo z mehko krpo ali pa z zvitkom papirja, nato pa jih do suhega zdrsnimo z majhnim trudem z okenskih stekel ves prah in čeprav pada nanje dež, bodo ostala okna čista in lepa. Tudi pred umivanjem oken z vodo, najprej na suho zbrisemo z časopisnim papirjem ves prah z oken. Hitro jih nato umijemo, če jih zdrgnemo z mlakno vodo namočenim zvitkom papirja, nato pa jih do suhega zdrsgnemo z mehko jelenovo kožico če te nimamo, pa zopet z časopisnim papirjem. Tako si prihranimo tudi pranje umazanih krp. Namesto spirita dodamo vodi za umivanje malo plavila kar da steklu lep les.

Ce hočemo kakšno okno za nekaj časa napraviti neprozorno, tedaj ga namažemo z mešanicu belega piva in kuhinjske soli. Polno pest kuhinjske soli mešamo s kozarcem piva in namažemo po steklu. Tak premaz z lahkoto odstranimo, če steklo umijemo s toplo vodo.

Vesele božične praznike
in uspeha polno novo leto 1959 želijo:

TVRDKA
G. BLASUTTO

Lesna industrija, žaga, tovarna stolov
in za evaporacijo leša

Gorica - SV. IVAN OB NADIZI

Sfiligoj Milan

URAR IN ZLATAR
Via Aquileia VIDEM

Marinič Pio

GOSTILNA

BOLENJE BRDO (GRMEK)

Gradbeno podjetje

BIRTIČ MIRKO

Sv. Peter Slovenov

Ivan Feletič

GOSTILNA

CEDAD

,,PRI ZAJCU“

Gostilna in trgovina jestvin

DREKA

Valentin Filipič

TRGOVINA JESTVIN

KRNAHTA

L. DURI

TOVARNA STOLOV

MANZANO

Cormons Ivan

PEKARNA

PLATISCE

F.lli Paoluzzi & C.

FABBRICA PER LA LAVORAZIONE DEL LEGNO

TRIČESIMO

Gostilna
"PAR BERULIČU"

TIPANA

Kamnoseško podjetje

M. KONT

Lipa - Sv. Peter ob Nadiži

Caldaie a vapore

Officina

**ERCOLE
MARTINI**

Attruzzature
per latterie

UDINE

Via Cisis - Tel. 2335

Siniko Dante

TRGOVINA JESTVIN

SEDLIŠCE

FRAÑC KRIVEC

FOTO ATELJE

Via Vitt. Veneto, 2 VIDEM

Korneljo Peter

AVTOPREVOZNIK

SV. PETER SLOVENOV

Gostilna
"ŽVANOČO"

PLATISCE

ELEKTROINSTALACIJE
A. TEDOLDI

VIDEM - Telef. 43-86

Gostilna
"PAR ŠTAKU"

VISKORŠA

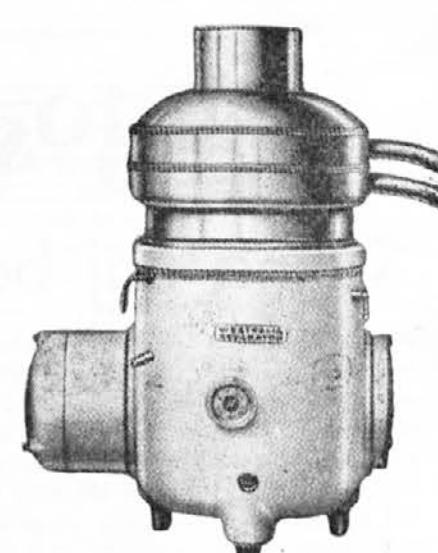
Kavarna "K 2"

Via Gorizia

VIDEM

Zadružna
mlekarja

BREZJE

G. Pecoraro

SCREMATICI

Posnemalniki in
mekaniško orodje

UDINE - Tel. 6858

Marinič in Dreščak
MLIN

GRMEK

Kulturni Krožek
"JALOVEC"

BREZJE

Debelež Mario

MLIN

DEBELEŽ

G. Tomažin
GOSTILNA PRI MOSTU

DEBELEŽ